

PÁPAI KOLLÉGIUMI LAPOK

A PÁPAI REFORMÁTUS TEOLÓGIAI AKADEMIA DIÁKÚJSÁGA

FŐSZERKESZTŐ: Sárközi Gergely Antal, PRTA
Szerkesztőség elérhetősége: pklajsag@gmail.com

TÁRSSZERKESZTŐ: *jelenleg betöltetlen*
A lapot érintő minden közlemény hozzájuk küldendő.

IX. ÉVFOLYAM 1-6. SZÁM, 2024. HÚSVÉT-PÜNKÖSD.

AZ ÉLŐ IGE ÉVE

2024

DR. HUSZÁR PÁL (1941-2024)

Április 28-án este kaptuk a hírt, hogy elhunyt Dr. Huszár Pál nyugalmazott egyházkerületi főgondnok, a Zsinat két cikluson át világi elnöke, teológiánk oktatója, mindannyiunk Pali bácsija.

Dr. Huszár Pál 1941. június 26-án született Várpalotán. Szüleinek házasságát Isten öt gyermekkel áldotta meg. Az édesapa korai halála után azonban édesanyjára hárult a gyermekek nevelése. Dr. Huszár Pál számára rendkívül meghatározó volt konfirmáló lelkipásztora, Dr. Fejes Sándor egyházkerületi főjegyző, aki nagyban hozzájárult reformátussá, magyarrá és értelmiségivé válásához.

A veszprémi Lovassy László Gimnáziumban tett érettségit követően a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemre nyert felvételt, hol 1964-ben szerzett tanári diplomát. Egy esztendővel később pedig – az évfolyamból elsőként – doktori címet is szerzett. Hazatérve Várpalotára, 28 éven keresztül tanított a Thury György Gimnáziumban, többek között történelmet, angol, német, orosz és latin nyelvet, valamint művészettörténetet. Útja Veszprémben folytatódott tovább, ahol 1992-ben részt vett a veszprémi egyetem német nyelv és irodalmi tanszékének szervezésében, majd itt tanított 12 esztendőn keresztül, a német nyelv kultúrtörténetét német nyelven oktatva.

Az 1998-ban újrainduló Pápai Református Teológiai Akadémián a 2004-2005-ös tanévtől fogva haláláig tanított, főként az „Egyházi beszéd és protokoll”, illetőleg a német nyelven előadott egyetemes egyháztörténet tárgyak előadójaként.

Dr. Huszár Pál előbb a Veszprémi Református Egyházmegye főgondnoka volt, majd 2009-2021 között, két cikluson keresztül a Dunántúli Református Egyházkerület főgondnokaként, illetve a Magyarországi Református Egyház Zsinatának világi elnökeként is tevékenykedett.

Főgondnoki szolgálatából visszavonulva továbbra is oktatott, előadásokat tartott, publikált.

1966-ban nősült, feleségével, Julika nénival 58 évet tölthettek együtt. Házasságukat Isten két gyermekkel és egy unokával áldotta meg.

Temetésére 2024. május 3-án pénteken került sor Várpalotán, a Felsővárosi temetőben. Isten ígéjét főtiszteletű Dr. Steinbach József dunántúli püspök, a zsinat lelkészi elnöke hirdette az Ef 6,17 alapján. A feltámadás reménységében kísértük utolsó földi útjára: családja, rokonai, barátai, tisztelői, volt tanítványai.

Istenünknek adunk hálát Dr. Huszár Pál főgondnok úr életéért és szolgálataért. A gyászunkban is előttünk vannak Jézus szavai: „*Én vagyok a feltámadás és az élet, aki hisz énbenem, ha meghal is, él; és aki él, és hisz énbenem, az nem hal meg soha.*” (Jn 11,25-26).

Ezzel a reménységgel a szívünkben köszönjük meg Istennek mindazt, amit kaphattunk Tőle Dr. Huszár Pálon, Pali bácsin keresztül.

„*Az igaznak az emlékezete áldott!*” (Péld 10,7a.)

TALÁLKOZÁS

Írta: Právetz Anikó

Textus: János 21,1-14.

Kedves Testvéreim!

Egy gyönyörűséges találkozást láthatunk ma a felolvasott igében.

Egy olyan igazi megható találkozást, amelyet ritkán lát az ember, de ha lát, akkor érzi, hogy annak a pillanatnak kiemelt jelentősége van.

Ilyen találkozások a legtöbb esetben olyankor valósulnak meg, amikor nagyon régen látott, egyúttal nagyon szeretett személlyel végre, sok idő után találkozik az ember. Talán láttatok, esetleg tapasztaltatok ilyen találkozást. Az interneten is lehet ilyen videókat nézni, s számomra mindig azok a legmeghatóbbak, amikor videóra veszik, ahogy katonák érkeznek haza több hónapos, vagy akár éves kiküldetésből.

Egészen megható, ahogyan szerettei mindent eldobnak, ami a kezükben van és szaladnak afelé az ember felé, akit oly nagyon szeretnek, és akit olyan régen láttak, hogy megöleljék, hogy örüljenek neki, és hogy aztán, ha lehet, el se engedjék.

Megható találkozások ezek ... ahogyan megható a mai találkozás is, amely találkozásból most egyetlen személyt szeretnék kiemelni, még pedig egy olyan személyt, akihez talán mi magunk is tudunk majd kapcsolódni.

Egy olyan személyt, aki sok esetben lánglelkű, tette kész ember volt, de voltak az életének olyan pontjai, pillanatai is, amikor kételkedő, vagy éppen abszolút elbukó ember volt.

Ez a személy nem más, mint Jézus egyik tanítványa, Péter.

Az az ember, aki igazán közel volt Jézushoz az Ő földi élete alatt.

Sőt, mondhatjuk azt is, hogy kiváltságos ember volt. Talán időnként irigykedve is nézzük az ő személyét, hiszen megadatott neki, hogy testközelből kíséresse végig Jézust. Milyen nagy dolog ez! Micsoda kiváltság, hogy ő testközelből látta Jézus csodáit, hallgatta tanításait. Sokszor irigylésre méltó az, hogy mennyire közel lehetett Jézushoz.

Egy nagyon érdekes személy rajzolódik ki előttünk a Szentírás lapjain, és egy picit lépünk ki a felolvasott történetből, és nézzük meg, hogy ki is volt ő:

Halász ember volt, akit Jézus közvetlenül a háló mellől hívott el. Rajongott az Úr Jézusért, szívből szerette Őt. Talán kimondhatjuk róla, hogy a 12 tanítvány közül Jánossal együtt ő volt a legtöbb alkalommal kiemelve. Róla tudunk a legtöbbet. Szeretetteljes volt, de egyúttal sok esetben nagyon határozott, harcias. Itta magába Jézus szavait, amely formálta, bátorította, de közben mégis volt benne kételkedés, kicsinyhitűség is. Bátor volt, de közben mégis ott volt a félelem az életben, amely tudott győzedelmeskedni rajta. ... egy ilyen, a félelem eluralkodásának pillanata az életében az, amely alapján oly sokszor elítéljük, talán le is nézzük őt: hiszen megtagadta Jézust. Sőt, nem csak, hogy megtagadta, hanem el is futott, magára hagyta Őt a többi tanítvánnyal együtt.

Hát micsoda dolog ez!

S amikor személyével kapcsolatban eljutunk ehhez a ponthoz, a tagadás pillanatához, ott lehet szívünkben a kérdés: hogyan is tehette éppen ő, aki a legközelebb volt Jézushoz!

Elhívás.

Lánglelkűség.

Betöltekezés.

Aztán ... hangzatos fogadkozás.

Háromszor tagadás.

Kakasszó.

Szembesülés, sírás.

Majd Krisztus keresztje, Jézus halála.

Micsoda érzelmi, egyúttal pedig lelki út ez, amit ez a Péter bejárt. És micsoda mélységek voltak ebben.

Szinte látom magam előtt, ahogyan a Tibériás tengernél szomorúan próbál halászni, visszatérve eredeti foglalkozásához, és talán szívében ott volt az elbukás fájdalmas érzése.

Csoda lett volna vajon, ha tagadása után Krisztus nem foglalkozott volna vele a továbbiakban? Talán nem. Hiszen Krisztus tagadóvá vált, elbukott az Ő követésében.

Kedves Testvéreim!

A legeslegnagyobb csoda az ember életében az, hogy miközben az ember olyan, amilyen: folyamatosan elbukó, esendő, gyarló, ... aközben Krisztus folyamatosan kitart az ember mellett, szeretetével közeledik felé.

... és akkor most nézzük meg újra azt a csodálatos, megható találkozást, ami a szemünk elé tárul a történetben:

***„Amikor Simon Péter meghallotta, hogy az Úr az,
magára vette felsőruháját, mert mezítelen volt,
és belevetette magát a tengerbe.
A többi tanítvány pedig a hajóval jött,
mert nem voltak messze a parttól,
csak mintegy kétszáz könyöknyire, ”***

Egy ember, aki a szívében micsoda mélységeket hordozhatott: gyászt, önmarcangolást, önvádat, talán félelmet is, meghallja, hogy Jézus áll a parton.

És itt, ezen a ponton tárul elénk a megható jelenet: mindent, amit fog eldob, amit tesz, azt abbahagyja, és beleveti magát a Tibériás-tengerbe, és úszik Jézushoz.

Úszik úgy, hogy közben ez a cselekedete szinte teljesen felesleges, hiábavaló, hiszen úszva is nagyjából egyidőben ért a partra a hajóval.

Azt írja az ige, hogy

***„nem voltak messze a parttól,
csak mintegy kétszáz könyöknyire, ”***

Kétszáz könyök, azaz kb. 100 méter.

Indokolatlan távolság ahhoz, hogy a hajóból vízbe ugorva ússzon valaki a partra.

De Péter mégis így tesz. Így tesz azért, mert meglátja a lehetőséget a feltámadott, hozzájuk odalépő, nekik megjelenő Krisztusban.

Kedves Testvéreim!

Micsoda megragadottság ez, amit Péter személyében láthatunk!

Vajon mi mikor voltunk utoljára ennyire megragadottak, ennyire lelkesek Krisztus irányába?

Én mikor voltam ennyire megragadott, lelkes az Ő irányába, hogy mindent félredobva csak Őt lássam, és az iránta való szeretetem, lelkesedésem arra sarkalljon, hogy mindent félredobjak és menjek Őhöz?

Kedves Testvéreim!

Az az igazság, hogy nagyon tudok Péter személyével azonosulni, ... és talán te is tudsz hozzám csatlakozni.

Sok esetben én magam is rajongó vagyok, aki hatalmas lelkesedéssel vagyok ott Jézusnál.

Aztán egy másik pillanatban én vagyok az, aki hitetlenkedem, kételkedem, vagy éppen én vagyok az, aki megtagadom Őt.

Igen, ez mind én vagyok.

Péteri vagyok.

Ha úgy tetszik, ember vagyok.

Ember a maga hullámzó érzelmeivel, gondolataival, cselekedeteivel.

Ember a ragaszkodásával, de egyúttal a bukásaival is.

Ember, aki mindeközben vágyom, folyamatosan vágyom arra, hogy Krisztus szeretetét, az Ő kegyelmét naponként éljem és tapasztaljam.

S miközben nézem önmagam, az életemet, a hullámzó bensőmet, s mindazt, ami látható rajtam ebben a világban, azt élem meg, hogy Krisztus irgalma és szeretete valahogy másképp lát engem ... és másképp lát téged.

Mert ahogyan Pétert sem zárta ki bukása és tagadása után, és nem küldte el őt, úgy velem, úgy velünk sem teszi meg, hanem újra és újra közel jön, újra és újra megszólít bennünket, egészen bensőségesen, ahogyan a tanítványokkal is tette:

„Fiaim, ...”

Mert Ő továbbra is az Övéinek lát bennünket. Azoknak lát minket, akikért odaadta, feláldozta önmagát, mert ennyire szeret bennünket.

Kedves Testvéreim!

Egy meghatározó találkozás áll ma előttünk!

Egy olyan találkozás, amelyhez semmi más nem hasonlítható.

Ebben benne van Péter oldaláról az öröm, a felszabadultság, a teljes önfeladás.

Egyúttal pedig Krisztus oldaláról benne van az elfogadás, a szeretet, a megbocsátás, a kegyelem, a Krisztustól ajándékba kapott élet.

S miközben szemléljük az eseményeket, talán meghatottan nézzük ezt a találkozást, aközben a szívünkben ott lehet az öröm, hogy igen, mindez a miénk is!

Lehetünk lelkesek, lánglelkűek, bátrak; félhetünk, aggodalmaskodhatunk, és ne legyünk naivak, ... újra és újra el is bukunk.

De Krisztus szeretete soha nem változik!

Újra és újra odalép hozzánk, újra és újra megszólít, nekünk pedig, az Ő kegyelméből lehetőségünk van felismerni Őt, újra és újra dönteni Őmellette ... ma is lehetőség van erre, hogy döntsünk amellet a Krisztus mellett, aki hűségével, szeretetével, irgalmával ma is közeledik hozzánk!

ÁMEN

A Szerző szóládi református lelkipásztor, a PRTA végzett hallgatója.

SZABADSÁG

– Pünkösdi igehirdetés –

Írta: Strifler Zoltánné

Textus: „Az Úr pedig a Lélek, és ahol az Úr Lelke, ott a szabadság.” (2Kor 3,17.)

Kedves Testvéreim!

Szabadság. Sokat gondolkoztam azon, hogy miként is lehet definiálni ezt a szót. Aztán arra jutottam, hogy ez olyan kifejezés, amelyet talán nem a szinonimák felsorakoztatásával tudunk megérteni. Olyan kifejezés ez, amelyet inkább a negációival, az ellentéteivel tudunk igazán megfogalmazni. Tehát ha megfogalmazom azokat az állapotokat, amelyekben nincs szabadság, akkor kerülhetek igazán közel a lényeghez. Szabadság az, ami nem börtön. Szabadság az, ami nem rabság. Szabadság az, ami nem fullaszt. Szabadság az, ami nem kötöz meg. Szabadság az, ami nem foszt meg. Szabadság az, ami nem akadályoz. Talán értitek mire gondolok. A szabadság olyan valami, amit igazán csak akkor tudok átérezni, akkor tudok megérteni, ha megtapasztaltam az ellenkezőjét. Ha rádöbbszem arra, hogy nem vagyok szabad. Egy függő – teljesen mindegy, hogy kapcsolatfüggőről, vagy valamilyen szertől való függőségre gondolunk – nem tudja, hogy ő függő egészen addig amíg végre rá nem dőbbszem arra, hogy meg lett szabadítva ezektől a függőségektől. Egy bántalmazó kapcsolatban élő ember nem tudja, hogy rab, amíg meg nem szabadul és dőbbszem rá arra, hogy ő értékes, és hogy neki is kijár a tisztelet és a megbecsülés. A pünkösdi eléréstével, a Lélek kiáradásával ennek a ráélmésnek jött el az ideje az emberek életében, a te és az én életemben is. Annak a ráélmésnek, hogy nem vagyok szabad és szabaddá lehetek.

1.) Isten kegyelme és áldása az életünkben Krisztus. És Krisztus és az Atya közös ajándéka az a csodás Lélek, az igazság Lelke – ahogyan Jézus megfogalmazza. A 16. fejezetben pedig még azt is hozzá teszi: „*amikor azonban eljön ő, az igazság Lelke, elvezet titeket a teljes igazságra.*” Igen a Lélek, aki elvezet az igazságra. Az igazságra, ami nem mindig kellemes az ember fülének. A mi fülünknek sem. Az igazságra, amiről, ha hallunk akkor homokba dugjuk a fejünket vagy úgy gondoljuk, hogy ez ránk nem vonatkozik. Arra az igazságra vezet, amelyet sokszor összecserélünk a mi igazságunkkal. Olyan sokfajta igazság terjed a világban. Teljesen szubjektív, személyre szabott, hogy mi az igazság. Ebbe a sok fajta igazságba az ember elméje és lelke belezavarodhat. Aki érzékeny, vagy épp keresi az életben az útját az bizony belebetegedhet, ha nem kap valami mindenfajta érdektől mentes választ arra, hogy mi az igazság. Testvérek a Lélek azért jött el, hogy elvezessen az igazságra. Nem a te igazságodra, meg nem az enyémre, sőt még megkockáztatom azt is, hogy nem a katolikus egyház vagy a református, vagy a baptista egyház igazságára. Hanem ahhoz az Igazsághoz aki azt mondta, hogy „Én vagyok az IGAZSÁG” És az Igazzal és Igazsággal való kapcsolat által, (vagyis a Krisztussal való) kapcsolatban rádöbbenek az életemet érintő igazságra is. Az igazság pedig az, hogy az emberiség nem szabad. Az élete nem szabad. Az ember elszakadt Istentől és bár azt gondolta, hogy ez lesz a szabadságának a kulcsa, voltaképpen ez lett a börtöne. Az igazság az, hogy ebből a börtönből nincsen menekülés. Legalábbis emberi kereteket és lehetőségeket nézve, nincsen. De az igazság az is, hogy Isten úgy szereti ezt a saját börtönbe került világot, hogy kinyitja előtte az ajtót, hogy leveri a láncokat. És a pünkösdi Lélek az, aki az igazságra, aki az IGAZSÁGHOZ vezet. És itt válik személyessé a történet. Rádöbbedt arra, hogy „én is börtönben élek”, azt hiszem, szabad vagyok, azt hiszem mindent megtehetek, de voltaképpen mégis rabláncon töltöm a napjaimat. Ahol az Úr Lelke, ahol Krisztus Lelke, ott a szabadság. A szabadság arra, hogy kész legyek elfogadni az igazságot: megváltásra szorult, bűnös ember vagyok. Milyen áldottak és boldogok lehetünk, Testvéreim, ha erre az igazságra, erre a szabadságra már elvezetett bennünket a Krisztus Lelke. Ha szabadok tudunk lenni attól a megannyi tehertől, álmatlan éjszakától, lelkiismeret-furdalástól, büntudattól, amelyet a bűn jelenléte és valósága rányomott az életünkre, a mindennapjainkra, a kapcsolatainkra, a lelkünkre. Micsoda áldott szabadság az, ha már felismertem, hogy szabad vagyok, mert Krisztus megváltott. Testvérek, akit egyszer a Lélek erre a szabadságra elvezetett, az képes arra, hogy elfogadjja az igazságot. Szabad vagyok arra, hogy elfogadjam az igazságot – mert szíven talált, és eljött a Lélek és kijelentette az igazságot.

2.) Ahol az Úr Lelke ott a szabadság. De nem csak a bűn börtönéből szabadít meg az igazság Lelke. Ez a szabadítás valamiért történik. Mégpedig azért, hogy azt az életet éljem amire rendeltettem. Szintén János evangéliumában hallottuk a kulcsszót. Ha figyeltétek, akkor észrevettétek, hogy sokszor jött elő ez a szó. Ez pedig a szeretet. Mert ahol az Úrnak Lelke ott a szabadság arra, hogy szeressek. Hogy szabadon szeressek. Szabadon szeressem Istent, és szabadon szeressem az embertársaimat, felebarátaimat, testvéreimet. Nem a törvényére, (vagy ahogy Pál fogalmazza) nem a betűre figyelve szeressem az Urat (hiszen a betű megöl), hanem a Lélek megelevenítő erejében bízva, szabadon szerethetem Istent. Persze nem arról beszélek, hogy nem kell figyelni az igére, vagy annak megtartására, hanem arról, hogy nem a törvény megtartása által szerethetem Istent. Ha szerettek engem, megtartjátok parancsolataimat – mondja Jézus. Tehát a szeretetem következménye, hogy meg akarom tartani a törvényt. Mint egy szerelmes amikor a társa kedvében akar járni: a kedvencét főzi neki, olyan virágot vesz amit szeret a kedvese. Szereti és ezért

akar a kedvében járni. Tehát amikor a Lélek, aki bennünk él elvezet Isten szeretetére Ő kimunkálja azt, hogy ne roskadjak össze a törvény súlya alatt, hanem vágyjam, akarjam, imádkozzak azért, hogy Krisztust minél kevesebbszer szomorítsam meg – hiszen szeretem! És igen, meg fogom szomorítani (sajnos), hiszen a szerelmesek is megbántják egymást.

De a Lélek elvezet arra, hogy szabadon szerethessem az embertársamat, felebarátomat és testvéreimet is. Mert szabad vagyok az önszeretetemtől. Szabadon szeretni a másikat azt is jelenti, hogy úgy szeretem ahogy neki jó és nem azt latolgom, hogy majd nekem ezért mennyi jár vissza. Nem számolgotok, nem strigulázgatók. Mert szabad vagyok arra, hiszen a Lélek itt van, hogy ne a saját érdekemet nézzem, hanem a másikat. Szabad vagyok arra, hogy szeressem a mellettem lévő szóval, cselekedettel, vagy éppen úgy ahogy az nekem adatott és ahogy az öneki jó.

3.) Még egy gondolat ragadta meg a szívemet. Ahol az Úr Lelke ott a szabadság, hogy szabadon éljek. Hogy szabadon éljem az életemet – de ez nem azt jelenti, hogy függetlenül. Mert már nem akarok visszamenni abba a függetlenségembe és szabadságomba, mint amikor Isten nélkül éltem. Hiszen áldott, csodás függésben vagyok az Úrral. És ez a függés, az én szabadságom- erre mondja a retorika, hogy oximoron. Függek az Úr Jézustól, de ez a függésem tesz szabaddá. Hiszen szabad lehetek félelmeiktől – mert az Úré vagyok. Szabad lehetek aggodalmaktól – mert Jézus értem meghalt. Szabad lehetek elvárásoktól – mert csak az érdekel és az a vágyam, hogy az Úr mit bízott rám. Szabad lehetek ebben az életben – mert Jézus az életem most és az örökkévalóságban. Szabadon élni! És persze nem a tehermentes életről beszélek... Hanem arról a szabad életről, ami ebből a csodás függésből ered.

És hol tartunk mi ebben a szabadságban egyen-egyenként és gyülekezeti szinten? Szabad vagyok arra, hogy a bűn jelenvalóságával számolva tudjam szemlélni az életet, úgy, hogy mégis tudom megváltott vagyok, Krisztusé vagyok? Szabad vagyok arra, hogy lemondjak a vélt vagy valós jogomról, igazamról, azért, a Krisztus igazságáért (ami nem mindig tetszik)... Szabad vagyok-e arra, hogy szeressem a másikat? Szabadok vagyunk arra, hogy tanítson bennünket az Úr? És gyülekezeti szinten is... nézzünk meg: azt mondjuk, hogy köztünk, bennünk van a Lélek. Vajon szabadok vagyunk arra, hogy bocsánatot kérjünk és megbocsássunk? Szabadok vagyunk arra, hogy őszintén beszéljünk örömeinkről, nehézségeinkről, problémáinkról, félelmekről, kétségeinkről? Szabadok vagyunk arra, hogy a Lélek a testvéreimen keresztül formálja a gondolatokat, a véleményemet és formálja és formálhatja ezt a gyülekezetet is? Ha megnézzük, hogy hogyan élünk, milyen helyzeteik vannak az ige logikáját követve hamar kiderül, hogy köztünk van -e az Úr Lelke? Mert ahol az Úr Lelke, ott szabadság van. Szabad mérlegre tenni önmagunkat, a gyülekezetünket a Lélek jelenlétében hiszen Ő azért jött, hogy az igazságra, szeretetre, és a szabad életre vezessen és tanítson!

Ámen!

A Szerző beosztott lelkipásztor a Tatai Református Egyházközségben, doktorandusz hallgató (KRE-HDI), a PRTA végzett hallgatója.

TÉMÁNK: AZ ÉLŐ IGE ÉVE

* * *

AZ ÉLŐ IGE ÉVE – 2024

„Az élő Ige éve – 2024” tematikus év célja, hogy a Magyarországi Református Egyház teljes területén a meglévő, megszervezésre és lebonyolításra kerülő gyülekezeti, egyházmegyei, egyházkerületi és országos egyházi programokat áthassa, hálóba fűzze. A tematikus év központi gondolata, hogy közösségeink lelkiképpen megpezsdljenek és ezáltal lelki megújulást hozzon a magyar társadalom valóságában is.

Ennek előmozdítása, megvalósítása érdekében az élő Ige éve munkacsoport tagjai (Császár-Harangzó Dóra, Právetz Anikó, Strifler Zoltánné és Dr. Varga Emese lelkipásztorok) a Magyarországi Református Egyház négy (4) egyházkerületére vonatkozó kutatást indítottak el. A kutatás célja a 2024. évben megvalósuló alkalmak, rendezvények, események feltérképezése, összegyűjtése, majd ezt követően annak vizsgálata, hogy melyik eseményen milyen módon tud megjelenni az élő Ige éve üzenete és tartalma.

Ebben az együtt gondolkodásban, a programok, események összegyűjtésében a munkacsoport részéről folyamatos az együttműködés az egyházkerületekkel, a kerületi- és megyei missziói előadókkal, ifjúsági előadókkal, intézményekkel.

Az együttműködésre a dinamikus gondolkodás- és látásmód jellemző. Célunk, hogy a folyamatos kommunikáció révén mindig az aktualitások mentén haladjon az élő Ige éve eseményeinek a szervezése, megvalósítása.

Az elmúlt időszak feltérképezése alapján az alábbi nagyobb programok már biztosan meghatározóak lesznek az élő Ige tematikus évben, úgy mint a:

- Református Zenei Fesztivál: 2024. május 18. – Budapest
- Református Egyházi Napok Dunántúl (REND): 2024. június 21-23. – Tata
- Reformátusok Szárszói Konferenciája: 2024. augusztus 8-11. – Balatonszárszó
- Iskolalelkészek Országos Találkozója: 2024. október 19. – Budapest
- Az élő Ige napja: 2024. október 26. – Budapest, külső (ország több pontján lévő) helyszínekkel

Az élő Ige éve tematikus év természetesen nem csak a nagy rendezvényeket célozza meg. Jelen szeretne lenni a kisebb eseményeken is mind a gyülekezetekben, mind pedig az intézményekben. A munkacsoport tagjai az elmúlt időszakban az Élő Igével már jelen voltak előadással a Pápai Református Teológiai Akadémia Horizontok konferenciáján Pápán, előadást tartottak a Generális Konvent Ifjúsági Bizottsága (GEKIB) találkozóján Balatonszárszón. Támogatásukkal jelen voltak a Soli Deo Gloria Református Diákszövetség Bibliaismereti versenyén

Pécsett és folyamatos kapcsolatban vannak az esperesi hivatalokkal, református intézményekkel és szervezetekkel, ahol felmérték, hogy mi módon tud megjelenni az Élő Ige éve üzenete és tartalma.

Az elkövetkezendő időben is kiemelt cél a minél szélesebb körben való jelenlét, amely áthatja a református egyház egészét, annak kis- és nagy eseményeit, gyermek alkalmaktól az időseknek szervezett rendezvényekig. Az élő Ige éve programterve ezért folyamatosan bővül, és a munkacsoport reménységgel van afelől, hogy együtt, egy közösségként tapasztalhatjuk meg eseményeinkben, közösségi tevékenységeinkben a csodát, miszerint „*Isten igéje élő és ható*” (Zsid 4,12)

Az élő Ige éve elkötelezett abban, hogy programokat, eseményeket támogasson, ezáltal is áthatva a református egyházban megrendezésre kerülő alkalmakat. Ehhez pályázati lehetőséget biztosít egy- vagy több napos evangelizációk, közösségi események megvalósításának támogatására, amelyek témája az élő Ige évéhez kapcsolódik. Az élő Ige éve tematikus évhez elkészült logóval és a tematikus év „*Isten igéje élő és ható*” (Zsid 4,12) vezérigéjével olyan kiegészítők készültek el, amelyek megjelenítésével, eseményeken, alkalmakon elhelyezésével is az élő Ige éve üzenetét erősítik. Ezekre a kiegészítőkre minden egyházköztség pályázhat az Élő Ige honlapján a <https://www.eloige2024.hu/> oldalon.

A honlap különös szerepet tölt be az Élő Ige évében ahol nem csak az imént említett pályázati kiírások találhatóak meg, hanem aktuális hírek is folyamatosan megosztásra kerülnek, nyomon követhetők lesznek azok az események időpontokkal együtt, amelyek az élő Ige éve tematikus évhez szorosan kapcsolódnak, illetve ezen a felületen tölthetők le az Adj Zengő éneket! (AZÉ) zenekar feldolgozásában elkészült élő Ige éve főénekei instrumentális és énekelt verzióban is.

Érdeemes a honlapot böngészni, hiszen megtalálhatók továbbá az élő Ige éve logó nyomtatható változatai, az élő Ige éve tematikus év teológiai megalapozása, amelyet Dr. Füsti-Molnár Szilveszter lelkipásztor, teológiai professzor állított össze. Előkészület alatt áll az úgynevezett Dramatizált Biblia hanganyag feltöltése is, ami a négy evangélium színészek, színművészek által felvett értékes anyaga, ami talán közelebb hozza számunkra a biblia világát is.

Ahhoz, hogy a tematikus év üzenete minél szélesebb körben jelen legyen, márciusban elindult az élő Ige éve Facebook oldala „*Az élő Ige éve – 2024*” néven, amely oldal célja az információ továbbadásán túl felmutatása annak, hogy milyen módon jelenik meg az élő Ige éve üzenete és tartalma a közösségekben, ezáltal is láttatva a református gyülekezetek egységét, összetartozását.

Az élő Ige éve – 2024 tematikus év projektkoordinátorai nevében:

Strifler Zoltánné és Právetz Anikó

AZ ÉLŐ IGE ÉVE TEOLÓGUS SZEMMEL

Írta: Dr. Németh Tamás rektor

Isten élő Igéjéről (*viva vox Dei*) nem lehet kívülállóként, kizárólag tudományos felvértezettségre támaszkodva beszélni. A keresztyénséget könyvvallásnak szokták nevezni, de ez nem egészen helytálló. Számunkra a Biblia nem törvény, nem előírások halmaza, hanem az írott Ige. Mindaz, amit Isten közölni akar az emberrel önmagáról, tetteiről, a teremtettségről az emberrel való kapcsolatáról, ennek a kapcsolatnak a múltjáról, jelenéről és jövőjéről.

Isten Igéje, az élet igéje, amely Jézus Krisztusban megjelent, akinek beszéde Lélek és élet (Jn 6,63). Azonban felmerül a kérdés, hogy a leírt Ige, amely Isten kijelentése (kinyilatkoztatása) nem válik-e pusztá betűhalmazzá, amely megöl, holott a Lélek Igéje kellene, hogy legyen, amely megelevenít (2Kor 3,6). Úgy van-e, hogy amikor valaki imádságos lélekkel olvassa a Szentírást, a Lélek segítségül jön és megvilágosítja a leírtakat, elevenné teszi a szavak értelmét. Az írott Ige, nem varázsszó, de mindnyájunk tapasztalata, hogy önmagában is erő, és ha megszólal „gerjedezik a szívünk”, ezért nem lehet a bibliai szöveget más, értelmesebb, de élettelen emberi gondolatokkal, tapasztalatokkal egybevetni. Az Ige cselekszik, az Ige az, amit mondani, továbbadni kell, az Ige személy, Jézus Krisztus személye, és végül az Ige istenismeret közlése, de nem emberi tapasztalat által, hanem a kijelentő Úr szájából. Egy rövid cikkben nem lehet átfogó képet adni az Ige titkáról, ezért csupán egyetlen rétegét fejtjük fel, ez pedig a hirdetett Ige, amely minden istentiszteleten megszólal.

A hirdetett Ige és az inspiráció

Először és elsőrenden a gyülekezet tagjai a hirdetett Igével találkoznak. A hirdetett Ige ugyanúgy Isten Igéje, mint a kijelentett, vagy az írott Ige. Amikor a Református Egyház Zsinata az Élő Ige évének nyilvánította 2024-et, nyilván elsőrenden a hirdetett Ige jelentőségére gondolt. *Predicatio verbi Dei est verbum Dei*. Az Isten Igéjének hirdetése az Isten Igéje. Hogyan lehet ez, amikor az Isten Igéjének hirdetése parancs? Aki már felment egy templom szószerkére az tudja, hogy amikor az Ige hirdetésének parancsára figyelt, krisztusi küldésnek engedelmessé vált, és a hirdetett Ige a Szentléleknek és Isten kegyelmének munkája volt. Jóllehet az ige hirdetése parancs, de a hirdetett Ige mindig kegyelem. A *viva vox Dei* csak akkor szólal meg, ha az eszköz engedelmes. Igét hirdetni akkor tanulunk meg, ha megtanultunk Istennek engedni az emberek helyett, sőt ellenére. Azért vagyunk szolgálatban, mert Isten oda állított, azért állított oda, hogy az Ő beszédét, s vele az Ő akaratát közvetítsük. A szolgától az kívánatik meg, hogy az elküldő Úrhoz hűséges legyen. Már a feladat elfogadásában, azután a szöveg kiválasztásában, a szöveg értelmezésében azzal az alázattal és hűséggel kell eljárnia, hogy nem a sajátjából kell merítenie, hanem az inspirált Igét, a Szentlélektől megáldott Igét kell elfogadni és elfogadtatni, azaz hirdetni.

A hirdetett Ige megszólalása ennél mégis bonyolultabb feladat. Az igével a hirdetőnek gyötrődnie és törődnie kell. Nem mondhatja azt, hogy én csak egy eszköz vagyok, aki elhozza a

hírt, és ezen túl semmi. Azt sem mondhatja, hogy a jó igehirdetés az csupán az ige szűken vett mondanivalóját mondja el. De azt sem, hogy a gyülekezet igényeihez kell szabni az igehirdetést, azt mondani, amit szívesen hallanak. Azt sem mondhatja továbbá, hogy az igehirdetés csak egy irodalmi forma, aminek a mondatait úgy kell rendezni, az illusztrációkat, aktualizálásokat úgy kell elhelyezni, hogy átütő erővel szólaljon meg. Nem és mégis. Ézsaiás a próféciáit versbe szedte, mondanivalóját egy alkalommal a szőlőültetés képe köré rendezte (Ézs 5,1-7), s azért tette ezt, hogy megértsék a hallgatói az Úr szándékát. Felvetődik a kérdés, nem sérült-e az élő Ige akkor, amikor a próféta verset írt belőle. Nyilvánvalóan nem, hiszen a ritmus, a szöveg lüktetése tovább zengett az emberekben, a mondatokat egész életükre meg tudták jegyezni. De azt is meg kell értenünk, hogy amikor az élő Igét az ajkunkra vesszük, csak nagy felelősséggel tehetjük. Annak a szent megrettenésnek kell rajtunk lennie, hogy ki vagyok én, aki Igét merek hirdetni. Jaj nekem, ha nem hirdetem, de jaj nekem akkor is, ha nem hűséggel hirdetem.

Eberhard Jüngel az igehirdetés megfogalmazásáról szólva kiemeli, hogy minden szónak megszólítónak kell lennie (Ansprache, Anrede). A performatív beszédnek (jelentése: élő, cselekvő szó) hamis hajtása a propaganda szöveg, amely manipulatív alapon akar minden szavával megszólítani. Az Ige hirdetésekor ügyelni kell arra, hogy ne essünk egyik végletbe sem, hanem amit konstatálnunk kell, azt tényként közöljük, amivel pedig megszólítunk, azt performatíve tudjuk kifejezni.

A Biblia szava cselekvő szó (Tatwort), a „dabar” (héber szó) jelentése szó és cselekedet egyszerre. Teológiai értelemben Isten igéjét, mint cselekvést, történést, létezést egyszerre kifejező szót használjuk. Thorleif Boman az ószövetségi „dabar” és az újszövetségi „logosz” fogalmának jelentését a következőképpen értelmezi:

- a. Az Ige beszéd, amely előre visz, elindít.
- b. Az Ige szól az értelemhez, a Szentlélek által „elvezet minket minden igazságra”.
- c. Isten Igéje olyan szó, amely egybefoglal, rendez, rendet teremt.
- d. Isten Igéje tett, teremtő, fenntartó jelen idő.

A reformátorok tanítása Isten igéjéről ma is megáll. Az írott Ige Isten Szentlelke által inspirált beszéd, amelyet csak akkor értünk meg, ha a Szentlélek segítségünkre jön és megvilágosítja, befogadhatóvá teszi az ige titkát. Az ígét magyarázva sohasem szabad módszerekre, mellérendelt emberi gondolatokra hagyatkoznunk, hanem csak arra a Lélekre, aki minden ígét megvilágosít, tehát az az írásmagyarázási módszer, amely a Bibliát a Bibliával magyarázza (*Scriptura Sacra sui ipsius interpres*), nem tesz mást, mint teljesen a Szentlélek világosságára hagyatkozik, azaz a Lélek által megvilágosított ígét rendeli egy másik ugyanazon Lélektől megvilágosított ige mellé. A mai tudományos exegézis és teológiai exegézis a Biblia szövegével szemben táplált, túldimenzionált szkepszis és a formális autoritás közötti szűk ösvényen úgy próbál haladni, hogy a *viva vox Dei* sértetlen maradjon.

Végül egy nagyon személyes megjegyzés. Idén ötven éve, hogy ajándékba kaptam egy Bibliát, saját Bibliám lehetett, amit nyomban elkezdtem olvasni, szinte nem is törődtem azzal, hogy értem-e. Gyorsan, talán túl gyorsan is olvastam végig, de Isten Szentlelke kegyelmes volt hozzám, mert az utolsó oldalon rávilágított a nekem szóló üzenetre. „A Lélek és a menyasszony így szól: Jöjj! Aki csak hallja, az is mondja: Jöjj! Aki szomjazik, jöjjön! Aki akarja, vegye az élet vizét ingyen!” (Jel 22,17). Ebből két dolgot értettem meg. Én szomjazom az élet vizét, tehát újra el kell

olvasnom a Bibliát, de nem úgy, ahogyan eddig tettem, hanem kérem kell a Lélek megvilágosító munkáját. Azóta eltelt ötven év és nekem minden esztendő az élő Ige éve lett.

A Szerző református lelkipásztor, egyetemi tanár, a PRTA rektora.

BÖJTI GONDOLATOK AZ ÉLŐ IGE ÉVE KAPCSÁN

Írta: Dr. Balikó Zoltán

Az idei tavaszon is Kolozsváron veszek részt a Tavaszy Sándor konferencián. A szállásom a várhegyen van és a szobámból gyönyörű kilátás nyílik a városra és annak templomaira, amelyek fürdenek valósággal a napsütésben. Óhatatlanul történelmi távlatú kérdései támadnak az embernek, ráadásul nemzeti ünnepünk is volt a múlt hétvégén, ahol újra elénk került egy új, de a közéletben egyre jobban meggyökeresedő, trend diktáló fogalom, az „létezés magyar minősége”. Adódik tehát számunkra a kérdés, hogy ma mit jelent számunkra és a körülöttünk élők számára a „létezés magyar református minősége”?

Az Élő Ige éve kapcsán erre is kereshetjük a választ. Mindehhez érdemes felkeresnie az PKL olvasóinak az interneten elérhető teológiai alapvetést, amely Füst-Molnár professzor úr munkája és emellett áttekinteni az általánosabb, mindenki számára jól kommunikálható összegzést Hajdú Zoltán főigazgató úr részéről a Parókia Portálon. Az előbbi azonosítja az „Élő Igét”¹ Jézus Krisztussal és az utóbbi „közös megragadottságról beszél”, amelyet egyházunk úgy akar erősíteni, hogy *„lehetőséget nyújt a gyülekezetek számára, hogy újraszervezzék a helyi kereteket a belső pezszés elősegítése érdekében és külső embereket is bevonjanak az evangelizáció folyamatába”*² Fontosnak tartom, hogy a magyar református közösségi életet annak igazi alapján akarjuk megerősíteni és ez az alap Az Úr Jézus Krisztus. Nagyon sok közösségépítési szándékkal találkoztam már és ennek a munkának megvannak a komoly szakmai alapjai, akár munkahelyeken, akár civil szervezetekben, egyházaknál, sportegyesületeknél, hiszen az emberi együttélésnek sajátos mintázatai vannak, amelyeket sokat kutattak már, és éppen emiatt tanácsokkal is nagyon jól elvagyunk látva. „Hogyan építsünk csapatot?” juthat eszébe a jóindulatú kívülállóknak, ha az „Élő Ige” évének meghirdetését olvassák a különböző fórumokon. Mitől lesz ez szimpatikusabb, mint a többi közösségépítő törekvés? Mitől lesz rokonszenves a létezés magyar református minősége? A történelmi távlatok miatt, amivel azt üzenjük a kívülállóknak, hogy mi vagyunk a magyar Sion? A legtöbb embernek nincsenek ma már olyan történelmi távlatok, amiben el tudja helyezni saját magát és a családját. Akinek van ilyen, az egy szép örökség, de nem elégséges feltétele annak, hogy az „Élő Ige” közösségét fel tudjuk mutatni. Azt is figyelembe kell vennünk, hogy sok egyháztagunk számára ez a történelmi örökség és a kapcsolódó szokások, hagyományok fontosabbnak tűnhetnek gyülekezeteink belső életéből következően, mint Isten élő Igéjének hirdetése. Sokkal több energiát fordítunk például sok esetben finanszírozhatatlan ingatlanaink minden áron való fenntartására külső

1 https://www.eloige2024.hu/documents/3731/Élő_Ige_teológiai_alapvetes-Füst_Molnár_Szilveszter.pdf

2 <https://www.parokia.hu/v/cselekvesre-sarkall/?fbclid=IwAR0Lv7zjrSpajVytqZL5QN0T6o-kjxhoVw9IkVeynTzUfY0Lmn7gmZSuuSY>

támogatások elnyerésével, mint annak a közösségnek a gondozására, építésére, amelynek egyben tartására lehetőségünk és missziói kötelességünk van. Ezért is hasznos egy olyan fókusz, amit ez az ideai program adhat, hiszen a közösség megélésére ad ötleteket és forrásokat. Egy másik fontos dimenzió ehhez a gondolatkörhöz kapcsolódva Egyházunk közéleti szerepvállalásai, az a sok-sok munka, amivel társadalmi feladatokat átveszünk és stratégiai módon hozzájárulunk hazánk jövőjének építéséhez ebben a zaklatott világban. Ez is gyönyörű küldetés, de nem elégséges ahhoz, vagy jobban mondva évtizedes befektetésként kamatozhatnak úgy, hogy a kívülállók és a majdnem bent lévők Jézus Krisztus olyan tanítványi közösségét lássák meg bennünk, amikor is például egy népszavazási kérdőíven visszakapjuk egy, az egzisztenciájukra veszélytelen, de mégis „status confessionis” helyzetben, hogy „református vagyok”. Az „Élő Ige” maga Jézus Krisztus a részletes teológiai alapvetés szerint. Ez pedig meghatározza minden keresztyén közösség létezésének a végső célját. Bonhoeffer ezt elég radikális krisztológiai megközelítéssel adja elénk a *Közösségben* című művében. Hitvalló helyzetben volt egy krízisekkel teli történelmi korban és gondolkodását a személyes mártíromság is hitelesítette az utókor számára. Mi is veszélyekkel teli korban élünk és a szomszédunkban háború zajlik. Érdekes az „Élő Ige” évében az ő közösségi alapvetését is felidézni, ahogy ennek látjuk a helyét az előbb említett teológiai összefoglalóban is. Ez az idézet a *Közösségben* című könyvéből szól hozzánk: „*A keresztyén közösség olyan közösség, amely Jézus Krisztus által és Jézus Krisztusban áll fenn. Se több, se kevesebb nem lehet ennél. A keresztyén közösség – a röpke, egyszeri találkozástól a sokéves, mindennapos együttlétig – csak ebben áll. Csakis Krisztus által, csakis Krisztusban tartozunk egymáshoz.*”³ Ebből következik a létezés keresztyén minősége és ezt tudjuk sajátossá tenni felekezetünk egész történetével és hitvallásos alapjaival a létezés magyar református minőségévé, hogy jó érzéssel önmagunkra ismerhessünk benne. Ha így tudunk hitelesek lenni, akkor másokat is vonzhatunk közösségeinkbe, gyülekezeteinkbe. Máshogy meg nem is érdemes közösségépítéssel próbálkoznunk, akármennyire profi is lenne, mert az nem lenne sem keresztyén, sem pedig magyar református.

A Szerző református lelkipásztor, a PRTA Szisztematikus-történelmi Intézetének docense.

„Mit hiszel a Szentlélekről?”

Hiszem először, hogy ő valóságos és örök Isten az Atyával és a Fiúval. Másodszor, hogy ő nekem is adatott, engem igaz hit által Krisztusnak és Krisztus minden jótéteményeinek részesévé tesz, vigasztal, és velem marad örökké.” (Heidelbergi Káté 53. kérdés-felelete)

3 DIETRICH BONHOEFFER (2018): *Közösségben*, Harmat Kiadó, ISBN 978 963 288 576 6 (ePub)

MIT JELENT SZÁMOMRA BIBLIKUS TEOLÓGUSKÉNT AZ ÉLŐ IGE ÉVE?

Írta: Dr. Balla Ibolya

Pontosan 3 évvel ezelőtt, amikor a húsvét lényegéről kérdezett meg valaki, óvatosan készültünk az ünnepre, hiszen a pandémia miatt még nem találkozhattunk úgy templomainkban, mint a járvány előtt. Egészen különleges érzések járták át akkor a hívőket – engem is –, mégis, lélekben ugyanúgy kellett készülnünk az ünnepre, mint korábban, hiszen az a Pártfogó, akiről nem is olyan régen, böjt idején olvashattunk a Bibliaolvasó kalauz szerint a Jn 14,12-31 alapján, jelen volt abban a különleges helyzetben, és jelen van ma is közösségeinkben, az asztalközösségben, az úrvacsora során. Ma is sok kihívás éri egyházunkat, de egy dolog soha nem változik: az Ige jött el ebbe a világba, „*mi pedig valamennyien az ő teljességéből kaptunk kegyelmet kegyelemre*” (Jn 1,16). Az ünnep előestéjén, az utolsó vacsorán a mi Urunk, Jézus Krisztus a megtört kenyeret az ő halálra adandó testéhez, a bort pedig kiomló véréhez köti, ezzel jelezve, hogy készen áll erre a halálra és elfogadja az Atya akaratát. Földi életében utoljára és a legnyomatékosabban ekkor adja a tanítványok tudtára, hogy megváltó halál vár rá, aminek javaiban már ők is részesülhetnek azáltal, hogy élnek az utolsó vacsora jegyeivel. Ennek jelentőségét mindenkor érezhetjük a Szentlélek segítségével, akiről azt tanítja a Jn 14,26: „*megtanít majd titeket mindenre, és eszetekbe juttat mindent, amit én mondtam nektek*”. Ezért az életünk minden napján, és különösen most, az ünnep során adjunk hálát Istennek. Adjunk hálát azért, mert megérhettük ezeket a napokat, de az év minden napján is hálával tartozunk Istennek a lelki feltöltődésért, a testi áldásokért, egyéni életünkért, szeretteinkért, közösségeinkért. Biblikus teológusként nemcsak a személyes elcsendesedésben érezhetem meg az Istennel való közösség intenzitását, áldásait. Főleg az Ószövetség napi kutatása, tanulmányozása során számtalan titkot találok, amit e földi életben még nem érthetünk, de rácsodálkozhatok az Ige erejére, ahogyan az a népüket megmenteni próbáló próféták ajkairól hangzik; a Hóseás kommentár írása során megtapasztalhatom, hogy minél többet olvasok metaforáiról, annál inkább rájövök, milyen nehéz megérteni őt; de még mindig meg tudok lepődni a bölcsességírók mindennapi bölcsességein, a zsoltáros panaszának vagy éppen örömeinek mélységén, vagy Jézus Krisztusnak a példázatokon keresztül átvilágító szeretetén és emberismeretén. Hiszem, hogy ezeket a találkozásokat, rácsodálkozásokat együtt is megélhetjük az év elkövetkező, gazdag programjai, alkalmai során, és hálát adhatunk azért, mert az Ige valóban életet ad és összeköt bennünket, hívó embereket.

A Szerző református lelkipásztor, rektorhelyettes, a PRTA Biblikus Intézetének docense.

AZ ÉLŐ IGE:

A Biblia mint a kulturális katasztrófa ellenszere¹

Írta: Dr. Jaap Doedens

A mester és a szolgálja

Néhány évvel ezelőtt a pszichiáter, neurológus, filozófus és irodalomtörténész Iain McGilchrist megjelentetett egy könyvet *The Master and His Emissary: The Divided Brain and the Making of the Western World* [A mester és a szolgálja: A megosztott agy és a nyugati világ kialakulása] címmel.² Leírja, hogy a nyugati kultúrában a bal agyfélteke vette át a vezetést, és a társadalomra, a tudományra és a kultúrára is ráerőlteti világnézetét. Megfigyeli, hogy az emberi agy jobb féltekéje kifelé orientálódik, mindig figyelemmel kíséri a körülöttünk lévő világot, és megérti a metaforát és a humort. Ezzel szemben a bal agyfélteke feladata, hogy rendszerezze a jobb agyféltekéből érkező adatokat, és miután elvégezte a feladatát, hogy mindent kiválogasson, visszaadja az eredményeket a jobb agyféltekének, hogy az emberek elfoglalhassák a megfelelő helyüket az őket körülvevő valóságban. Mint ebből a leírásból kiderül, a jobb féltekének dominánsnak kellene lennie, ugyanakkor a bal féltekének a segítőjeként kell szolgálnia. McGilchrist a „mester” szerepét a jobb, a „szolga” szerepét pedig a bal féltekére ruházza. McGilchrist szerint azonban az uralkodó nyugati kultúrában a „szolga” fokozatosan megtanulta megvetni a „mesterét”, és sikerült átvennie a vezetést, saját elképzelését tekintve az egyetlen értékesnek. Ez egy olyan világot eredményez, ahol az emberek tömegtermelésben állíthatnak elő olyan dolgokat, amelyekben nincsenek egyéni különbségek. A világnak ez a mechanisztikus kezelése kellemes a bal agyfélteke számára, amely szereti a rendet. Nem hagy teret az élet váratlan és néha szaggatott széleinek.

Ha többé-kevésbé elfogadnánk McGilchrist elemzését, felmerül a kérdés, hogy a bibliai teológiának lehet-e ellenszere erre a helyzetre. Erre a kérdésre a válaszom pozitív. A McGilchrist által leírt kulturális helyzet mind emberségünk, mind a valóság redukciójából áll. A bibliai teológia mindkét redukcióra választ adhat és megoldást jelenthet.

Azt javaslom, hogy kezdjük a bibliai ellenszerrel az emberségünk csökkentésére. Ha egy bal agyféltekés világ az élet öngerjesztő paródiáit hozza létre, akkor ez érinti azt, amit a Biblia arról mond, hogy az ember Isten képmására teremtett. Többek között ez az Isten képmására való teremtés azt jelenti, hogy az embernek az a feladata, hogy Isten jó uralmát képviselje a földön. A Teremtő nevében való cselekvés definíció szerint magában kell foglalnia, hogy helyet adjon a teremtett valóság minden sokszínű aspektusának. Az élet paródiáinak, mintegy az ember mechanikus képeinek megalkotása nemcsak arra törekszik, hogy a valóságot annak mechanikus és materialista részére redukálja, hanem egy újfajta bálványimádást is létrehoz. A bálványimádás alapvetően a teremtés imádását jelenti a Teremtő helyett. Ennek új aspektusa az lenne, hogy az

1 Ez egy hosszabb angol nyelvű tanulmány szerkesztett részlete: JAAP DOEDENS (2024): “In His Own Likeness, After His Image: Self-Propagating Parodies of Life,” In: *Imago Dei: The 12th Comenius Conference*, Beihefte zur Ökumenischen Rundschau 141 (Leipzig: Evangelische Verlagsanstalt, 2024), 210–20.

2 IAIN MCGILCHRIST (2012): *The Master and His Emissary: The Divided Brain and the Making of the Western World*. Yale University Press, New Haven.

emberek most már nemcsak a teremtést imádják, hanem saját alkotásaikat is, amelyek az élet bal agyfélteke által létrehozott paródiájából állnak.

Az Ószövetségnek van egy feltűnő megfigyelése a bálványimádásról. A bálványoknak van szájuk, de nem beszélnek; van szemük, de nem látnak; van fülük, de nem hallanak; van orruk, de nem szagolnak; van kezük, de nem tapintanak; van lábuk, de nem járnak. Semmi igazán megdöbbentő – de aztán jön az ijesztő rész: Akik ezeket készítik és imádják, olyanok lesznek, mint ők.³ Még mindig van szája, de sem Isten dicsőségéről nem tud beszélni, sem embertársai védelmében. Szemük van, de vakok az igazágtalansággal szemben. Fülük süket a jogfosztottak kiáltására. Kezeik és lábaik nem sietnek segíteni. Röviden: a bálványimádás dehumanizál, az embereket ember alattiakká, és soha nem emberfelettivé teszi. Ráadásul a hatása fokozatosan jelentkezik. A végén akár úgy is felszámolhatja emberségünket, hogy – ha a Teremtő Isten kegyelme nem véd minket – nem csak ember alatti, hanem *egykori* emberré változott emberként is végezhetjük.

A bal agyfélteke által vezérelt tevékenység az élet paródiáival töltheti meg a világot. Letisztultnak, jól megtervezettnek és hibátlannak látszik. Látszólag alkalmasnak tűnik az imádatra. Mégis sokkal alacsonyabb rendűek az emberekhez képest, azok minden hibájával és tökéletlenségével együtt. A bibliai narratíva, a költészete, a bölcsessége és az apokaliptikája visszahívhatja a nyugati civilizációt a valóság sokszínűségére. És ezáltal arra ösztönözhet bennünket, hogy a teremtett valóság e komplexitásáért imádjuk a valódi Teremtőt. Úgy tűnik, hogy Isten bölcs uralmának visszatükröződése a világ felé, és a teremtés dicséretének visszatükröződése Isten felé – amit csak az ember képes szavakkal tudatosan megfogalmazni – újra láthatóvá teszi Isten képmását az emberben.

Azt hiszem, itt még mindig hozzá kell tennünk egy fenntartást, tekintettel a többnyire nyugati teológia működésére. Hiszen a nyugati, felvilágosodás utáni teológiát mélyen befolyásolta a mai kultúránk bal agyféltekés dominanciájának felemelkedése.

A Biblia ezzel szemben egy olyan könyv, amely mindenféle különbséget megenged, és nem másolat valami másról. A zsoltárok bővelkednek dicséretben és kétségben, az elveszettség és a megtalálás tapasztalataiban egyaránt. Jób könyve úgy válaszol a szenvedés problémájára, hogy nem ad választ. A Biblia egy sokrétű valóságos világot tartalmaz és ábrázol. Nem a valóság alacsony felbontású térképét adja, hanem magát a valóságot mutatja meg, annak minden szaggatott szegletével, színességével, örömeivel, humorával, fájdalmaival, mulandóságával, csalással és bűnnel, elveszettségével és megváltottságával, végül a szenvedésben is a békeesség megtalálását. A Bibliában van egy átfogó narratíva, de ezt az átfogó nézetet nem a bal agyféltekés logikai konstrukciók alapozzák meg. Ahhoz azonban, hogy a bibliatudomány alkotó szerepet játsszon az emberről a világban alkotott kiegyensúlyozottabb kép kialakításában, el kell hagynia a bal agyfélteke által vezérelt módszereket, amelyek mind a liberális, mind a fundamentalista bibliaolvasásban megtalálhatók. Ellenkező esetben a bibliai teológia is azt kockáztatja, hogy a valóság térképét helyezi a valóság helyébe.

Példaként szolgálhat erre a túlságosan bal agyféltekés megközelítésre az úgynevezett történeti-kritikai módszer, amely se nem „történeti” és se nem „kritikai”. Hiszen ez a módszer az ókori Izrael „vallásának” főként filozófiai – és nem történeti – rekonstrukcióján alapul. Ezért a

3 Zsolt 115:4-8; 135:15-18.

módszernek önmagával szemben is kritikusnak kell lennie, és alkalmazkodnia kell az új történelmi adatokhoz. Hasonlóképpen azonban a Biblia „fundamentalista” olvasata ugyanezeket a racionális módszereket használja az ősi szövegek értelmezésére, például a teremtésről vagy az evolúcióról szóló vitában. Ebben a vitában az evolucionisták – tudományos módszerük alapján – azt állítják, hogy a Biblia nem ad megbízható történelmi információt a teremtésről, míg a fundamentalista exegézis ugyanezeket a tudományos módszertani megközelítéseket használja fel annak védelmében, hogy a Biblia igenis ad ilyent. Ez azonban nem biztos, hogy a bibliai teremtés-elbeszélések saját irodalmi és történelmi összefüggéseikben való megértéséhez ez a megközelítés a megfelelő. A történelmi kritikai módszer a maga „biztos tudományos eredményeivel” – talán nem meglepő módon – magas „Na és?”-jelleggel bír, és ezért unalmasan feleslegessé teszi magát. A fundamentalista megközelítés a tudományos kihívásokra adott úgynevezett „bibliai” válaszaival végül elveszíti a vitát, és ami még rosszabb, elveszíti a hiszékeny hívőket, és ezzel saját magát is feleslegessé teszi. Mindkét megközelítés a bal agyféltekés megközelítést alkalmazza a szövegekkel összhangban lévő hallgatás fölött.

Csak ekkor, a szövegekre való ráhangolódás során „bukkanhatnak fel” – szinte a szó szoros értelmében – az ősi elbeszélések új értelmezései a szövegek metaforáinak, intuícióinak, implicititásának, intertextualitásának, keresztshivatkozásainak, feneketlenségének és többretegű jelenlétének érzékelése révén. Ezek mind olyan jelenségek, amelyeket a bal agyfélteke egyszerűen nem tud felfogni. Ezért hajlamosak elhanyagolni, sőt megvetni őket; csak akkor tudják fontos szerepüket betölteni, ha a bal agyfélteke rendező és szintetizáló tevékenységének eredményeit visszaadja „gazdájának”, a jobb agyféltekének. Csak így kezdhetnek el ezek a szövegek újra hozzájárulni valami nélkülözhetetlennel világunk egészséges formálásához. Talán még némi józan eszünket is visszaadják, és megőrizhetik az emberiséget.

Míg arcunk nem lesz

C. S. Lewis egyik legnagyobb regényének a címe *Till We Have Faces*.⁴ Ennek a magyar fordítása pont ebben az évben jelenik meg.⁵ Ez az Erósz és Psziché ősi történetének újra feldolgozása. A könyv főhőse egy királynő, aki mindig elrejt az arcát, elsősorban azért, mert az emberek nagyon csúnyának tartották. Ám miután fátyollal eltakarta az arcát, rájött, hogy azzal, hogy nem mutatja az arcát, ki tudja egyensúlyából billenteni a vele találkozó embereket, és ennek következtében könnyedén uralkodni tud rajtuk. Csak a történet végén álmában találkozik az istenekkel, akiket egyébként az élete során folyamatosan sértegetett az igazságtalanságuk miatt. És az istenivel való találkozás során rájön, hogy az istenekkel nem találkozhatunk szemtől szemben, és az istenek sem kommunikálhatnak velünk szemtől szemben, amíg nincs arcunk.

Ez egy lenyűgöző metafora lehet arra, hogy mit jelent Isten képmása lenni. Azt jelenti, hogy Isten képmásaként jelen lenni soha nem valami statikus dolog, valami, amivel eredendően rendelkezünk, hanem ez vagy csökken, vagy egyre inkább valósággá válik. Isten képmásának lenni egy dinamikus folyamat, soha nem egy csupa „tény”, amit magától értetődőnek vehetünk és eltehetünk valamelyik teológiai vagy filozófiai polcra. Valójában az *imago Dei* kérdése élet-halál kérdésnek bizonyulhat. Ezért nem mindegy, hogy egy racionális bal agyféltekés teológiára

4 C. S. LEWIS (1957): *Till We Have Faces: A Myth Retold*. Harcourt, Brace, New York.

5 C. S. LEWIS (2024): *Míg arcunk nem lesz*. Harmat Kiadó, Budapest.

maradunk, ráadásul még unalmasan is, vagy pedig egy reményt adó, életet megújító, inspiráló teológiát kapunk, amelyben a jobb agyfélteke – McGilchrist szóhasználatában „mesternek” nevezve – visszakapja „szolgája” erőfeszítéseinek eredményét, hogy figyeljen az átfogó narratív vonalakra, a metaforákra és az intertextualitásra. Azt hiszem, nem túlzás élet-halál kérdésnek nevezni, hogy Isten képmása vagyunk. Különösen, ha ez nem veleszületett tulajdonság, hanem hivatás. A tulajdonságok olyan dolgok, amelyekkel valaki rendelkezik vagy nem rendelkezik. A hivatás azonban olyan hívás, amelyre válaszolnunk kell, akár igennel, akár nemmel. Csak hogy idézzem itt N.T. Wrightot: „If we can study Genesis and human origins without hearing *the call to be an image-bearing human being renewed in Jesus*, we are massively missing the point, perhaps pursuing our own dream of an otherworldly salvation that merely colludes with the forces of evil.”⁶ [Ha úgy tanulmányozzuk a Mózes első könyvét és az emberi eredetet, *hogy nem halljuk meg a Jézusban megújult, képmásként hordozó emberi lényre való felhívást*, akkor nagyban lemaradunk a lényegről, és talán a saját álmainkat követjük egy túlvilági megváltásról, amely csupán a gonosz erőivel áll össze.] A kizárólag bal agyféltekés megközelítésre bízott bibliai tanulmányok pontosan valami ilyesmit eredményezhetnek. Azzal az eredménnyel, hogy sok mindent a saját képünkre alkotunk – és ezáltal mi magunk is egyre kevésbé leszünk emberek.⁷ Amikor az Élő Igével van dolgunk elmélkedhetünk tehát Pál apostol szavain: „Mi pedig, miközben fedetlen arccal, mint egy tükörben szemléljük az Úr dicsőségét mindnyájan, ugyanarra a képre formálódunk át az Úr Lelke által dicsóségről dicsóségre.”⁸

A Szerző református lelkipásztor, a PRTA Biblikus Intézetének intézetvezető docense.

„Mit hiszel az egyetemes keresztyén Anyaszentegyházról?

Hiszem, hogy Isten Fia a világ kezdetétől a világ végezetéig az egész emberi nemzetségből Szentlelke és igéje által az igaz hitben megegyező, örök életre kiválasztott gyülekezetet gyűjt magának, ezt oltalmazza és megtartja. Hiszem, hogy ennek a gyülekezetnek én is élő tagja vagyok, és örökké az is maradok.” (Heidelbergi Káté 54.kérdés-felelete)

6 N. T. Wright, in: John H. Walton, *The Lost World of Adam and Eve: Genesis 2–3 and the Human Origins Debate* (Downers Grove, IL: IVP Academic, 2015), 179.

7 Vö. N. T. Wright, *For All the Saints: Remembering the Christian Departed* (Harrisburg, PA: Morehouse, 2004), 44: “The central fact about humans in the Bible is that they bear the image of God (Genesis 1.26-28, etc.). I understand this as a vocation as much as an innate character. Humans are summoned to worship and love their creator; and to reflect his image into the world. When, however, instead of worshipping and loving him, they worship and love that which is not him – in other words, something within the order of creation, whether spiritual or material – they turn away from him. But they can only be maintained in his image, as genuine humans, by worshipping him; they depend on him for their life and character. The rest of creation, by contrast, is subject to decay and death. If we worship it, or some part of it, instead of the life-giving God, we are invoking death upon ourselves instead of life.”

8 2Kor 3,18: “ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακακαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν κυρίου κατοπτριζόμενοι τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν καθάπερ ἀπὸ κυρίου πνεύματος.”

„AZ ÉLŐ IGE” ÉVE KAPCSÁN

„Mit jelent számomra, gyakorlati teológusként az élő Ige éve?”

Írta: Dr. Kocsev Miklós

„Az élő Ige” témája kapcsán a tisztelt Olvasó már feltehetően több tanulmányt, rövid előadást hallott az év eddigi hónapjaiban. Vagy akár részt vett valamilyen – az 2024-es év református egyházi vezérfonala kapcsán tartott – rendezvényen, ahol többféle szempontból is megvilágították a téma lényegét. Feltehetően ezek adhattak olyan szempontokat, amelyek ismertek és mélyen ott húzódnak az életünkben, mint kiabrázolt és megélt valóság, amit a maga természetes módján képviselni tudunk. Ezt a gondolatot folytatva megeshet az is, hogy a téma üzenete a mindennapi életben megélt hitéletünk részét képezik, de ebben az évben különösen is figyelünk arra, hogy ez látható legyen többféle szinten. Persze eszükbe juthat az is, hogy ha ez a téma csak egy évig fontos téma, akkor nem jó irányba megyünk. De az is megtörténhet, hogy ezen téma kapcsán nagyobb figyelmet szentelünk önmagunk mellett másokra, hogy ők vajon miként viszonyulnak jelen esetben az „Élő Ige” témához. Feltételezem, hogy hozzáállásunk egyéni fókusz mellett, sok más hasonló vagy éppen különböző gondolatot tudunk összegyűjteni az „Élő Ige” éve kapcsán.

A magam részéről, mint a gyakorlati teológia térfelén mozgó, nyugalmazott református lelkész a lentebbiekben röviden – a téma kapcsán összefoglalásként – a lentebbieket szeretném sorra venni. Összegzésem egyben kapcsolódik ahhoz is, amit a PRTA hallgatóval hetenként ebben a tavaszi félévben egy választható tanegység keretében meg- és átbeszél(t)ünk.

Számomra legfontosabb az „Élő Ige” követségében járó személy maga. Azt gondolom, hogy az igehirdető hiteles személyes példája nélkül az Ige nehezen jut el ebben a világban azokhoz, akik maguk is vágnak arra, hogy az Ige éltető forrás legyen számukra. Így egy oda-vissza folyamat részesévé válik az igehirdető-igehallgató kapcsolat úgy is, mint amiben rákérdezzük arra, hogy miként hatja át az igehirdető életét az élő Ige? Csak beszél az Igéről vagy valóban megéli azt? Arról nem is szólva, hogy hogyan beszél róla és milyen kapcsolati viszonyban van azokkal, akik felé személyes élete és igehirdetése kapcsán teszi élővé az Igét.

Az élő Ige évében 2024-ben nem tehetjük meg, hogy ne ejtsünk egy szót arról, hogy mai világunkban az Ige nem mindenkinek egyformán fontos és így nem veszi komolyan azt. Ennek a hozzáállásnak lehet nyilván több oka is. Fogalmazhatom ezt úgy is, hogy lehet az igehirdető személye példaadó élete bármilyen meggyőző is, miközben megszólalhatnak azok a hangok is, amelyek magának az Igének a hitelességét kérdőjelezzik meg. Azaz a jeles teológusok közül ketten is (már akikről én tudok) – J. Moltmann és H. Küng – feltették pár évtizede a kérdést: vajon mennyiben releváns és milyen referenciával bír az Ige a ma embere mindennapi valóságában? Arról nem is szólva, hogy az Ige által képviselt transzcendens üzenettel tud-e valamit kezdeni a jelenre koncentrált emberi életek többsége? Ezért ezekkel a felvetésekkel az Ige élővé tétele kapcsán ebben az évben sem foglalkozhatunk úgy, hogy nagy általánosságokat mondunk. Többek között úgy, hogy természetesnek vesszük azt, hogy ami a mi életünkben hatékonyan működik az Igének köszönhetően, az magától értetődően már mások esetében is így van. Az élő Ige éve így maradhat egy folyamatos kihívás is az Egyház, így a magunk élete számára is. Gondolok itt arra, hogy nagy

és hangos jelmondatok mellett nyitottan járni és figyelni azokra a kétségeket megfogalmazó életekre, akik számára a mi ez évi egyházi vezérfonalunk egyáltalán nem magától értetődő.

Egy hiteles igehirdető képviseli Isten hitelesnek tartott Igéjét valamilyen közösségi eseményen, a legtöbb esetben egy gyülekezeti alkalmon. Az „Élő Ige” egy közösség által megteremtett térben és nemcsak az igehirdetésben próbál megjelenni. A tér kapcsán pedig a liturgikus teret és a liturgia tartalmát szeretném nagyon komolyan venni, ami a megszólítás és a válaszadás másik lehetősége és helye. Mert úgy gondolom, hogy amiként egy ember számára fontos a saját megjelenése és nemcsak az, amit közvetíteni, mondani szeretne, ez ugyanígy fontos számomra az Ige megjelenítése kapcsán is. Az élő Ige megjelenítődik a gyülekezet közösségi alkalmain. De egyáltalán nem mindegy, hogy milyen az tér, a liturgikus környezet és milyen az a liturgia, ami elősegítheti az Ige és a hallgató közötti találkozást. Az Ige egy adott helyen, egy adott személy által elmondott üzenetként apellál a hallgató életére. Egy megszólító liturgikus tér – mint az üzenet ’színre vitelének’ színhelye - számomra szintén alapvető szempont abban, hogy az Ige élő és ható lehessen azok számára, akik megelőlegezték azt a bizalmat, hogy megszólíthatókká válnak a liturgikus keretben is.

A gyakorlati teológia nem teheti meg azt, hogy az élő Ige közvetítése kapcsán ne fordítson figyelmet a katechézisre, a gyülekezet közösségében történő hitátadás fontosságára. Az Ige élővé tétele nemcsak a felnőttek ügye, hanem a hitben növekedni kész gyermekek, fiatalok vagy akár felnőttek számára a katechézis által fontossá és élővé váló terület. A gyülekezet maga vállalhat felelősséget azért, hogy az élő Igébe való ’beszentelődés’ - ami egy iniciálódási folyamat - számára biztosítsa a külső feltételeket. Egy alkalmas személy, egy alkalmas térben fáradozhat azon, hogy gyermekeket vagy más életkorú – az Ige életképességére nyitott – személyek számára átadja mindazt, amit rábízott az élő Ige tulajdonosa, maga a Szentháromság Isten. Az Ige élő módon való továbbadása, a hit titkaiba való ’beszentelődési’ folyamatban érintett a család, az iskola és a gyülekezet. Minden ’élő Igét közvetítő’ csatornának megvan a maga helye és adott élethelyzetben a saját felelőssége.

Az Egyház akkor tölti be véleményem szerint (is) a küldetését, ha komolyan veszi az Ige életképességét, azt egy gyülekezeti közösségben ünnepi keretbe öltve együtt megéli és ugyanakkor kifelé is fordul: publikus teológiát művel a diakóniai munkájával. Azaz diakóniai társadalmi felelősségvállalás nélkül mondhatunk sok tartalmas mondatot, készíthetünk gyönyörű liturgikus teret és formát, de ha nem figyelünk oda a szükségben lévő emberre, akkor nagyon törekeny a mi élő Igére való odafigyelésünk. Nem véletlen, hogy az irgalmasság gyakorlatát nemcsak látjuk Mesterünkön, Jézuson, hanem Ő maga serkent bennünket ennek szükség szerinti gyakorlására – amennyiben az Ő nyomdokában kívánunk járni. Ezt a helyzetre szabott igazságos irgalom gyakorlást ne halogassuk, hanem végezzük, ha a mindennapi életünk ezt megkívánja.

Így juthatunk el annak felismerésére – legalábbis véleményem és fenti rövid összegzésem szerint –, hogy az Ige élő és hatóvá tétele többnyire nem egy automatikus folyamat, hanem ennek megvalósulásáért közös felelősséget kell vállalnunk. Ez pedig számtalan terét érinti egyházi életünkben nemcsak a szervezet, az adott felekezet és helyi gyülekezet, hanem annak tagjai életét is. Hogy Egyházunk ez évi ’vezérigéje’ ne csak nagy, de üres szólam legyen, hanem tartalmas valóság is, ahhoz számtalan területen fontos figyelni önmagunkra és közösségeink életére, mint az „Élő Ige” mindennapos színterére. Mert az Ige élővé tétel számos területen lehetséges, de ugyanúgy el is

hanyagolható. Feltételezem, hogy ez évi Igére koncentráló figyelmünk nem ez utóbbit szeretné a számvetésnél felmutatni.

A Szerző ny. református lelkipásztor, a KRE-HTK professor emeritusa, a PRTA óraadó tanára.

MIT JELENT SZÁMOMRA, EGYHÁZTÖRTÉNÉSZ TEOLÓGUSKÉNT AZ ÉLŐ IGE ÉVE?

Írta: Dr. Szabó Előd

Az első kérdés, amit előhozott bennem a Magyarországi Református Egyház tematikus éve, hogy mitől válik élővé Isten ígéje a számunkra? Azt a rövid választ adtam magamnak, hogy attól válik élővé Isten ígéje, hogy az élő Isten üzeneteként tekintek rá, ugyanakkor meg is határozza minden napomat, vagyis az életem részévé válik az, ahogyan Isten vezet engem az Ő igéjével.

Az élő ige éve tehát elsősorban személyes kérdés. Miként engedem Istennek, hogy Ő engem formáljon? Milyen mély kapcsolatba kerülök én a testté lett Igével, Jézus Krisztussal? Személyessé vált-e már ez a viszony, vagy még csak annyit tudok róla, hogy az evangéliumok beszámolnak az életéről, csodáiról, haláláról és feltámadásáról? Formál-e engem az a hit, hogy Krisztusban nekem is örök életem van? A személyes meggyőződés nélkül nem fogok tudni szintet lépni.

Másodsorban az élő ige éve a gyülekezetek kérdése. Református közösségekként engedjük-e Istennek, hogy Ő mutasson utat? A gyülekezeti tagok, presbiterek, gondnokok, lelkipásztorok kíváncsiak-e arra, hogy a mi Urunk mit szeretne velünk? Egy amerikai teológus úgy írta le a gyülekezetépítés alapelvét, hogy a Szentlélek munkálkodik, erejét kifejti, a kérdés csak az, hogy mi beállunk-e abba az erő-irányba, amit Isten Lelke mutat? Azt a képet használta, hogy a szörfös is, amikor jön a hullám, akkor annak a sodrását használja ki, és annak az ereje viszi tovább, neki csak a hullám tetején kell maradnia. Gyülekezeteink akkor tudják Isten Lelkének a sodrását „kihasználni”, hogyha rajta maradnak azon a hullámon, amit a Szentlélek támaszt. Megújulás nincsen az Ige nélkül, és nincsen Isten Lelke nélkül, vagyis az élővé váló ige nélkül.

A legizgalmasabb, és a legnehezebb is talán az, ahogyan egy-egy egyháztest keresi a megújulás lehetőségét. Itt is az a kérdés, hogy mennyire hatja át a gyülekezetek szintjétől a legfelsőbb, zsinati szintig Istenünk ígéje az egyházi életet? Egyáltalán kérdés-e az a vezetésben, hogy mindenkor a Legfelsőbb Vezetésnek vessük alá magunkat? Az emberi gyarlóság annál jobban látszik, minél jobban koncentrálnak valami erő, vagy hatalom egy-egy pozícióban, vagy testületben. Jelen korunk egyházi történései ezt rendkívül jól példázzák. Egyházunk válságban van, mégpedig vezetési válságban. Ennek okát pedig abban láthatjuk, hogy az élő ige csak szlogen, amit kiteszünk az asztalokra, és nem válik minden egyes vezetőt meghatározó vezérlő elvé.

Mi az, amit hiányolok az egyháztörténet tanulságai alapján? A legfontosabb, hogy hiányzik a bűnbánat. Nem az, amit elmondunk egy-egy istentiszteleten, úrvacsora alkalmával, vagy éppen személyes csendességünkben. Az a bűnvallás hiányzik, amiben a teljes Magyarországi Református Egyház kimondja azt, amiben eltért Isten útjától. A közösségi bűnvallás hiányzik. Az az őszinte megállás Isten előtt, hogy „szégyenkezünk kell, Uram, nekünk, királyainknak, vezéreinknek és

elődeinknek, mert vétkeztünk ellened.” (Dán. 9.8) 1946 óta hiányzik mindez az egyházunkból. A kommunista diktatúra idején, majd a szocializmus évtizedeiben, a rendszerváltás után hébe-hóba megjelentek ugyan hangok, amelyek jelezték, hogy ezen a téren hiányosságaink vannak, de nem tettünk semmit. Nem vallottuk meg Isten előtt azokat a bűnöket, amiket egyéni érdek miatt követtek el vezetőink, amiket hatalomféltésből, vagy félelemből cselekedtek, amikor titkos jelentések készültek, és emberek életét tették tönkre, amikor minden volt az egyházban, csak éppen a hitélet hiányzott. Az evangélium elszórt és pislákoló mécsesekként volt csak jelen, és nem állt össze az egyház lámpásává. Vétkeztünk Isten ellen, mert azt hittük, hogy emberi erőből meg tudjuk oldani az életünket. Az pedig nem érdekelt minket, hogy Istennek ez tetszik-e, vagy sem. Most is az a probléma, hogy mások bűneivel foglalkozunk, másokra mutogatunk, nem vállaljuk a felelősséget azok miatt a tettek, szavak, gondolatok és mulasztások miatt, amikkel Istenre szégyent hoztunk, és amivel Krisztus útjától messze kerültünk. Egyháztörténeti alapvetés az, hogy igaz bűnbánat nélkül nem volt, nincsen, és soha nem is lesz megújulás.

Hiányolom az egyháztörténet alapján azt is egyházunkból, hogy megvalósítanánk az SDG alapelveit, vagyis azt, hogy egyedül Istené a dicsőség. Olyan sokszor szembesülök azzal, hogy emberek kedvében akarunk járni. Amikor „hálaadó” alkalmakat tartunk, akkor minden embernek mindent megköszönünk, Istennek pedig nem adunk hálát. Sokkal mélyebben kellene komolyan venni azt, hogy mindenért egyedül Istené a dicsőség. Azért is, amikor embereket használ eszközzül. Azért is, amikor anyagi javak érkeznek az egyházba, és azt nem a miniszterelnöknek, meg a kormánynak tulajdonítjuk, hanem Istennek. Azért is, amikor bármi jó irányba indulhat el. Minden külső és belső épülésért egyedül Istennek adhatunk hálát. Köszönetet mondhatunk embereknek is, de csak azzal a megokolással, amit a II. Helvét Hitvallás is mond, hogy *„azokat az eszközöket, melyek által működik az isteni gondviselés, nem vetjük meg mint haszontalanokat, hanem azt valljuk, hogy ezekhez annyira kell alkalmazkodnunk, amennyire azt nekünk Isten igéje ajánlja. (...) Mert az az Isten, aki bármely dolognak megszabta a végét, megszabta az elejét is, meg azokat az eszközöket is, melyek által azt véghez vihetik az emberek.”* (VI. fejezet) Istennek hálát adunk úgy, hogy közben felmutatjuk azokat az eszközöket, amelyeken keresztül Ő munkálkodott. Minél több ilyen eszközt használt fel Isten, annál nagyobb fény irányul a mi Urunkra.

Ehhez kapcsolódik részben az a hiányosság is, hogy nem eléggé valósul meg az *„Istennek kell inkább engedelmeskednünk, mint az embereknek”* (ApCsel 5,29) alapelve. Isten nem akar semmi olyat, ami tisztességtelen, vagy becstelen. Mennyi kikapun (nem szoros kapun) mentünk már át annak érdekében, hogy anyagi előnyünk, vagy más emberi lehetőségünk legyen. Egy kis ÁFA „spórolás” nem árthat senkinek. Ha nem fizetünk be adókat, azzal csak a gyülekezet anyagi dolgaival bántunk „hűségesen”. Jézus elmondta, hogy „adjátok meg a császárnak, ami a császáré” (Mt 22,21), vagyis fizessétek meg az adót. Ezt a krisztusi tanítást pedig semmilyen megokolással nem szabad kikerülnünk. Ezen túl pedig mennyi mutyizás történt, „elintézzük okosba” útra léptünk rá, ami nem volt tisztességes. Egyházunkon ennek a súlya is rajta van. Aztán azokról a tanításbeli félrehajlásokról már nem is beszélek, amikor nem Isten Igéje, Isten akarata határoz meg minket, hanem a jelenkor gondolkodásához akarjuk hozzáigazítani Isten szavát. Ennek érdekében pedig sok mindent kicsavarunk, sok mindent megváltoztatunk, kiragadunk gondolatokat a Bibliából, és olyan sorba tesszük azokat, hogy az nekünk megfelelő legyen: Isten szava igazoljon minket. Pedig Istennek kell inkább engedelmeskednünk, mert egyedül ez lehet az élet útja.

Jelenkori hiányosságnak tartom azt is, hogy a mi Urunkhoz mindenekfelett való ragaszkodás kezd eltűnni. Ragaszkodunk Istenhez, de... De annak időkeretei vannak, mint minden más, rendes munkának. Ha úgy van, akkor én szabom meg, hogy ki, mikor, mit tehet, nem pedig az, hogy Isten mikor, mit és hogyan szeretne cselekedni, még akár rajtam keresztül is. Ha úgy van, akkor én mondom meg, hogy hol vannak a határok, nem pedig az, hogy Isten hol húzta meg azokat. A szolgáló emberből, Isten szolgájából szolgáltató lett, aki már a világi körülményekhez igazodik, nem pedig az örökkévaló irányhoz.

Valószínűleg sok könyvet lehetne teleírni azokkal a gondolatokkal, amik bizonyos időszakokban megvoltak az egyház történetében, de a 21. századra elvesztek. Ahogyan református eleink kitartottak az ellenreformáció évtizedeiben, és bizonyos gyülekezetek 100 évet is túléltek nyilvános vallásgyakorlat nélkül, ahogyan prédikátorok és tanítók minden nyomorúságot kiálltak a hitükért, mert meg voltak győződve arról, hogy Jézus Krisztus ügyéért szenvednek, ahogyan csendben szolgáltak sokan a gyülekezetekben, és tartották fenn az evangélium világosságát egy-egy településen úgy, hogy annak fénye még most is embereket vezet el az örök élet világosságához, Krisztushoz.

Az ÉLŐ IGE ma is erővel munkálkodik közöttünk, és bennünk. A kérdés mindig csak az, hogy eltapossuk, elnyomjuk, félrelökjük erejét, vagy pedig átengedjük magunkon, hogy formálhasson, hogy megújítson, hogy életet adhasson?

Az élő ige évében váljon megújító erővé számunkra is a mi Istenünk örök üzenete!

A Szerző tatabányai református lelkipásztor, egyetemi tanár, a PRTA Szisztematikus-történeti Intézetének intézetvezetője.

„Mi módon vagy igaz Isten előtt? Egyedül a Jézus Krisztusban való igaz hit által.
*Bár lelkiismeretem vádol, hogy Isten parancsolatai ellen súlyosan vétkeztem, azokból soha egyet sem tartottam meg, és még mindig hajlamos vagyok minden rosszra,
Isten az ő ingyen kegyelméből, minden érdemem nélkül, nekem ajándékozta és tulajdonítja Krisztus tökéletes elégtételét, igazságosságát és szentségét. Ezért én úgy állhatok Isten elé, mintha soha semmi bűnt nem követtem volna el, és semmi bűnöm nem lett volna, és mintha én tanúsítottam volna azt az engedelmességet is, amelyet Krisztus érettem tanúsított –
de csak akkor, ha Krisztus jótéteményeit hívő szívvel elfogadom.” (Heidelbergi Káté 60.kérdés-felelete)*

KULCS AZ ÉLETRE

Élet, halál és feltámadás a Jelenések könyve 1,17–18-ban¹

Írta: Dr. Nagy József

„Amikor megláttam őt, a lábához rogytam, akárcsak egy halott, ő énrám tette a jobbát, és így szólt hozzám: Ne félj! Én vagyok az első és az utolsó és az, aki él. Halott voltam, de íme, élő vagyok örökkön-örökké, és nálam vannak a halál és a holtak hazája kulcsai.” (Jelenések könyve 1,17-18)

Kontextus

Az Emberfiához hasonló alak úgy mutatkozik be, mint aki az „első és az utolsó” (Jel 1,17). Hatalma a mennyre, a földre (Jel 1,5) és a föld alatti helyekre is kiterjed (Jel 1,17–18). Személyének páratlansága a halál feletti diadalából is látható. Ő az „elsőszülött [πρωτότοκος] a halottak közül” (Jel 1,5). Krisztus az Emberfiához hasonlóként jelenik meg (ὅμοιος υἱὸς ἄνθρωπος; Jel 1,13). A Jel 1,17-ben úgy ismerteti meg önmagát, mint „aki él.” (Jel 1,17). E sorba illik az „én vagyok” bemutatkozás, illetve a „halott voltam, de íme, élő vagyok örökkön-örökké” félmondat is (Jel 1,17–18). Az önkinyilatkoztatása csúcspontján pedig az áll, hogy „nálam vannak a halál és a holtak hazája kulcsai” (Jel 1,18). Közbeszúrható, hogy az Emberfia méltóságjelző és a feltámadás az evangéliumokban is összekapcsolódik. Példa erre, ahogy az Emberfia-Jézus előre szól a haláláról és feltámadásáról (pl. Mk 8,31; 9,9–12,31; 10,33–34). Akárcsak az evangéliumok, a Jel is „azonosítja a történeti Jézust a kozmikus Krisztussal, akinek uralma a földre és a túlvilágra is kiterjed. A Messiás Jézus minden fölött uralkodik: a holtak hazáján, a földön és a mennyen.”² Kozmikus szempontból szintén üzenetet hordoz, hogy Krisztus tekintete a naphoz hasonlítható (Jel 1,16). Az ereje a magasság mellett a mélységre is kiterjed, mivel nála van a halál kulcsa.³ Az is sokatmondó, hogy János épp az Úr napján (Jézus feltámadása napján) találkozhatott a megdicsőült alakkal (Jel 1,10).

Fordítás

Számos fordítás a Jel 1,18b-beli ᾠδης-t pokolként ülteti át (ÚFO, RÚF, Ravasz László Újszövetség fordítása). Ez a megoldás azért is vet fel kérdéseket, mert így a ᾠδης-ra könnyen, de tévesen a végső kárhozat helyeként lehetne gondolni. Figyelmet érdemel, hogy a LXX jellemzően a ἠἰψ-t fordítja a ᾠδης-ként. Tudvalevő, hogy a ἠἰψ jellemzően a holtak hazájaként értendő. A Jel 20,14 arról ír, hogy a ᾠδης a tűz tavába kerül. Ha a ᾠδης-t pokolként ültetjük át, akkor egy nehezen magyarázható, vagy legalábbis félreérthető szöveg áll elő. Nem meglepő tehát, hogy számos

¹ Jelen írás a doktori munkám egy fejezetéből nőtte ki magát. NAGY JÓZSEF (2021): Élet és halál, örök élet és örök halál a Jelenések könyvében. L'Harmattan, Budapest, 65–73.

² FILHO, José Adriano (2013): Revelation 1,9–20. John's vision and prophetic commission. In: PISTIS & PRAXIS. TEOLOGIA E PASTORAL, 5, 2, 441–457, 454.

³ KARRER, Martin (2017): Johannesoffenbarung. Ostfildern, Patmos Verlag – Vandenhoeck & Ruprecht, 268–269.

fordítás és magyarázó a ἄδης más átültetését javasolja. A kiadások egy része a Jel 1,18 esetében lefordíthatatlanul hagyja a szót, és a „hádész” átíratot választja.⁴ Ahogy lentebb igazoljuk is a javaslatunk helytállóságát, a közérthetőbb, „holtak hazája” fordítás mellett döntünk.

Kulshordozók

Krisztus a halál és a holtak hazája kulcsaival a kézben tűnik fel (Jel 1,18). Adja magát a kérdés, hogy miként határozhatók meg e kulcsok mibenléte. A kutatók egy része görög-római, míg mások zsidó forrásokból vett párhuzamokra támaszkodnak. Aune szerint a Jel 1,18 kulcsa a görög-római világban ismert Hekaté fontos jellegzetességét tartja a szeme előtt.⁵ Az istenséget gyakran illették a kulshordozó (κλειδοφόρος; Orph. H. 1,7) jelzővel, mi több, Hekatéra a ἄδης kulcsa hordozójaként is tekintettek.⁶ Az istenség Kis-Ázsiában is meglehetősen népszerűségnek örvendett (a Jel kis-ázsiai közösségeket szólított meg), ezen belül is a Jel megírása korában – a Kr. u. 1. század legvégén – volt közkedvelt a Hekaté-kultusz. Aune szerint a Jel célja itt egyértelműen a polémia. Nem Hekaté, hanem Krisztus birtokolja a θάνατος és a ἄδης kulcsát.⁷

Aune észrevételét többen árnyalják, illetve elutasítják. Beale szerint is elképzelhető, hogy a szerző szeme előtt ott lebeghetett a Hekaté-kultusz, de más mitologikus alakokkal is kapcsolatba hozható a ἄδης kulcsa.⁸ A ἄδης kulshordozójaként tekintettek az akkoriak Aiakoszra (Lucian. Dial. mort. 6[20].1.), Plutóra (Paus. Descr. 5,20,3) és Hermészre (Rom. Civ. 2,535),⁹ valamint így gondoltak Anubisz egyiptomi istenségre is (PGM 4,1466; 4,340-42).¹⁰

Nehezen gondolható el, hogy az a Jel, amelyik olyan mélyen merít az Ószövetségből, kizárólag egy görög-római istenség ismertetőjelére gondolna.¹¹ Az Ószövetség mellett más zsidó háttérű példák is felidézhetők. Számos targumi és rabbinikus szöveg említi, hogy Isten kezében van az élet és a sírok kulcsa (Targ. Paleszt. 5Móz 28,11–12; Targ. Jer. 1Móz 30,22). A Szanh 113a szerint három olyan kulcs van, amelyet Isten birtokol (eső, születés, halál).¹² Ennek fényében a Jel azt üzenheti, hogy a ἄδης kulcsát megszerző Krisztus jóval nagyobb erővel rendelkezik, mint Isten egy angyala,¹³ sőt mi több, Ő maga is valóságos Isten.

4 A ἄδης-t „Hades”-ként adja vissza több fordítás, pl. PAULSEN, Thomas (2015): Zu Sprache und Stil der Johannes-Apokalypse. In: Stefan ALKIER – Thomas HIEKE et al. (Hrsg.): Poetik und Intertextualität der Johannesapokalypse. Mohr Siebeck, Tübingen, 3–25, 6.

5 Hekaté Szelénéként (Lunaként) a mennyben, Artemiszként (Dianaként) a földön, Perszephonéként (Proserpinaként) a ἄδης-ban lakozott (Hes. Theog. 412–17; 427; Orph. H. 1,2). AUNE, David (1997–1998): Revelation. Vol. 1–3. Word Books, Dallas, TX, 104. A Jel szerint Krisztus hatalma kiterjed a mennyre, a földre és a holtak hazájára is.

6 AUNE, David (1997–1998): i. m. 104. – Hekaté a varázslás és mágia istene is. WITHERINGTON III, Ben (2003): Revelation. Cambridge University Press, Cambridge, 82.

7 AUNE, David (1997–1998): i. m. 104.

8 BEALE, Gregory K.: The Book of Revelation. Eerdmans, Grand Rapids, MI, 1999, 215.

9 KOESTER, Craig R. (2014): Revelation. A New Translation with Introduction and Commentary. Yale University Press, New Haven – London, 247.

10 GASPARRO, Giulia Sfamini (2015): Egyptian Theological Lore in PGM IV. A religious-historical commentary. In: Grażyna BĄKOWSKA-CZERNER – Alessandro ROCCATI et al. (eds.): *The Wisdom of Thoth. Magical Texts in Ancient Mediterranean Civilisations*, Archaeopress, Oxford, 111–119, 112.

11 THOMAS, Robert I. (1995): Revelation 8–22. An Exegetical Commentary. Moody, Chicago, MI, 112.

12 AUNE, David (1997–1998): i. m. 104.

13 STUCKENBRUCK, Loren T.: Angel Veneration & Christology. A Study in Early Judaism & the Christology of the Apocalypse of John. Mohr Siebeck, Tübingen, 1995, 220.

Zofóniás Apokalipszise (ZofAp) 6,11–15 számos ponton rímel a Jel 1,12–18 leírására. A ZofAp egy angyalról, Eremiélről ír, a Jel-ben pedig Krisztus áll a látomás homlokterében. Mindkét iratban a látomást megkapó térdre esett Eremiél, illetve Krisztus előtt. Az angyalnál a mélység kulcsa van, míg Krisztus a ἄδης kulcsát tartja a kezében. Markáns eltérés viszont, hogy Krisztus Istenként jelenik meg, mivel elfogadja a dicsőítést (Jel 1,17), ellentétben a ZofAp angyalával.¹⁴

Θάνατος és ἄδης

A Jel 1,18 szerint Krisztus a halál (θάνατος) és a holtak hazája (ἄδης) kulcsait birtokolja. A ἄδης mindig a θάνατος-szal együtt tűnik fel (Jel 1,18; 6,8; 20,13–14).¹⁵ A ἄδης és a θάνατος együttes említésére a görög-római iratokban is van példa (Eur. Alc. 19.). A LXX is gyakran kapcsolja össze a két szót (pl. Zsolt 18,6; 116,3; 49,15; Ézs 28,15; Hós 13,14; Sir 48,4–5; 51,6), illetve az apokrif iratok számára sem ismeretlen az együttes szóhasználat (ZofAp 6,11–15).

Tisztázandó, hogy a Jel mily kapcsolatot feltételez a θάνατος és a ἄδης között. Wall szerint, mivel a ἄδης mindig a θάνατος oldalán áll, ezért a kettő között nincs különbség. „A zsidó mitológia szerint a hádész a holtak hazáját jelöli. Ennek fényében a halál és a hádész költői redundancia, amely annak bizonyosságát emeli ki, hogy Isten legyőzte a halált Krisztusban.”¹⁶ Wall véleménye mellett szól, hogy a ἄδης és a θάνατος a LXX – leginkább költői – szövegeiben parallelizmus részeként szerepel. Ne felejtsük el azonban, hogy a Jel kapcsolódó helyei nem tisztán versformák. Beszédes továbbá, hogy a műben a ἄδης a θάνατος, illetve a tűz tava (λίμνη τοῦ πυρός) a második halál (δεύτερος θάνατος) oldalán áll. Látva, hogy a ἄδης és a tűz tava is párban szerepel,¹⁷ kevésbé tűnik fenntarthatónak, hogy a ἄδης esetében csupán szóismétlésekről volna szó. Végül pedig, görög-római háttér felől közelítve a kérdéshez, ugyancsak megerősödhetünk abban, hogy θάνατος és ἄδης semmiképpen sem szóismétlés, hanem mindkettő önálló jelentést hordoz. A θάνατος-t külön entitásként tartották számon, gyakran megszemélyesített értelemben utalva rá.¹⁸

Aune és Thomas is úgy véli, hogy a Jel 1,18-beli θάνατος és ἄδης nem szinonimák, hanem önálló jelentéssel bírnak. Meglátásuk szerint a Jel 1,18 azt üzeni, hogy Krisztus a halál (θάνατος) és a holtak hazájában (ἄδης) lévőket felett is Úr.¹⁹ Blount szerint a θάνατος az a személy, aki az emberi élet lényegét ellopja, a ἄδης pedig az a hely, ahol a lelkek raboskodnak.²⁰ Az egyén tehát a θάνατος megízlelését követően kerül a ἄδης-ba (vagy ἄδης-hoz). Minderre az a Jel 6,7–8 mutat rá legvilágosabban, ahol a negyedik lovast szimbolizáló θάνατος pusztítása nyomán kerülnek a meghaltak a ἄδης-ba.

14 BASS, Justin W. (2014): The battle for the keys. Revelation 1,18 and Christ's descensus ad Inferos. Paternoster, Eugene, OR, 35.

15 A θάνατος szerepelhet a ἄδης-től függetlenül is (pl. Jel 2,1; 2,23; 9,6; 12,11; 13,3.12; 18,8; 21,4).

16 WALL, Robert W. (1991): Revelation. Hendrickson, Peabody, 65.

17 A tűz tava a második haláltól függetlenül is szerepelhet (Jel 19,20; Jel 20,10.15).

18 Többen kérlelhetetlen istenségként tartották számon a halált. Mivel mindenkit utolér, ezért nem is mutattak be neki áldozatot.

19 AUNE, David (1997–1998): i. m. 1103.

20 BLOUNT, Brian K. (2009): Revelation: A Commentary. Westminster John Knox, London, 46, 374.

Térbeli értelem

A ἄδης megszemélyesített és térbeli értelmet is hordozhat. A megszemélyesített értelmű Ἄιδης, az alvilág urát jelöli, aki Hélios (Ἥλιος) napisten, esetleg Zeusz (Ζεὺς) ellentétéként fogható fel.²¹ Másrészről pedig a ἄδης holtak hazáját is jelölheti (Hom. Od. 11,49–83). Ami számunkra kérdés, hogy a Jel 1,18-beli ἄδης megszemélyesített értelemben veendő, vagy a holtak hazájára érdemes gondolni?

Többek szerint a ἄδης az alvilág uraként elevenedik meg itt.²² Jóllehet a görög-római előfordulások alapján ez az állítás is védhető, de a zsidó iratok, különösen az Ószövetség fényében nehezebben képviselhető ez.²³ Mások szerint a holtak hazájára gondol a Jel 1,18.²⁴ A Jel 1,18 a holtak hazája kulcsairól szól. Több zsidó szöveg a kulccsal rokon, a holtak hazája kapuiról is beszámol. Az Ószövetségben a לִּיאֵשׁ שַׁעֲרֵי szerkezet olvasható (Ézs 38,10),²⁵ illetve a kifejezés görög megfelelői a későbbi iratokban is feltűnnek (Bölcs 16,13, SalZsolt 16,2 stb.). Kétségtelen, hogy itt a לִּיאֵשׁ, illetve a ἄδης egy térbeli valóságot feltételez.

Mindez rímel arra, ahogy a Jel az egyes szférákról ír. A Jel felfogása szerint a világmindenség részei kapukkal különülnek el egymástól. A kapuk feltételezik, hogy egy kulcs birtokában lehet átjutni ezeken. János a legelső mennyei látomása előtt egy nyitott ajtón keresztül lépett be a mennyekbe (Jel 4,1).²⁶ Kapukkal rendelkezik az ἄβυσσος (alvilág) is (Jel 9,1–2; 20,1–3). A folytatásban a ἄδης egy föld alatti börtön benyomását kelti (Jel 20,13). A legvégül pedig az új Jeruzsálemnek is lesznek kapui. Ott tehát, ahol kulcs és kapu szerepel, a térbeli értelem a hangsúlyos. A legcélszerűbb azzal számolni, hogy Krisztus a holtak hazája kulcsával tűnik fel (Jel 1,18).

A halál felett diadalmaskodó élet

Brütsch szerint a Jel 1,18 nem teszi egyértelművé, hogy miként került Jézushoz a θάνατος és a ἄδης kulcsa.²⁷ Azok véleményét osztjuk, akik szerint a kulcsok megszerzése Krisztus feltámadására utal.²⁸ Ezt erősíti, hogy Jel 1,18 a feltámadásról tesz bizonyosságot. A Jel 1,18a („halott

21 KERÉNYI, Karl (2013): *Mythologie der Griechen. Götter, Menschen und Heroen*. Klett – Cotta, Stuttgart, 169.

22 BASS, Justin W. (2014): i. m. 107; CHARLES, Robert H. (1920): *A Critical and Exegetical Commentary on the Revelation of St. John*. Vol. 1–2, T. & T. Clark, Edinburgh, 169.

23 Charles a Hós 13,14-re utalva (ahol számos fogalom megszemélyesített formában szerepel) a megszemélyesített értelmet támogatja. De két targumi szövegen keresztül is arra mutat rá, hogy a kulcs személyekhez köthető (Tg. 1Móz 30,22; Tg. 5Móz 28,12). CHARLES, Robert H. (1920): i. m. 32–33.

24 BAUER, Thomas Johann (2007): *Das tausendjährige Messiasreich der Johannesoffenbarung* 19,11–21,8. de Gruyter, Berlin – New York, 228; KOESTER, Craig R. (2014): i. m. 247.

25 Mindez rokon a מְנַחֵם שַׁעֲרֵי (Zsolt 9,14; 107,18; Jób 38,17), illetve a צִלְמֵת שַׁעֲרֵי (Jób 38,17) kifejezésekkel. JEREMIAS, Joachim (1959): πύλη. In: Gerhard Kittel (Hrsg.): *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament*. Vol. 6. Kohlhammer, Stuttgart, 1959, 920–927, 924.

26 Több bibliai (Ézs 38,10; Mt 16,18), deuterokanonikus (Bölcs 16), extrabiblikus (SibOr 2,280–95), rabbinikus (b. Hag. 12b; 2Én 42; Pirqé R. El. 34b; Taan 2a) szöveg kiemeli, hogy a holtak hazája kapukkal rendelkezik. Emellett a halál vonatkozásában is találkozunk hasonló szöveggel (מוֹת שַׁעֲרֵי מוֹת 14,27).

27 BRÜTSCH, Charles (1970): *Die Offenbarung Jesu Christi*. Vol. 1. Zwingli Verlag, Zürich, 95–96.

28 AUNE, David (1997–1998): i. m. 313; LEE, Hee Youl: *Dynamic Reading of the Holy Spirit in Revelation. A Theological Reflection on the Functional Role of the Holy Spirit in the Narrative*. University of Bristol, Bristol, 2011, 147; Stewart: *Soteriology*, 193; THOMAS, Robert I. (1992): *Revelation 1–7. An Exegetical Commentary*. Moody,

voltam [ἐγενόμην], de íme, élek [ζῶν] örökkön-örökké”) rávilágít, hogy Krisztus halála és feltámadása összefüggésében olvasunk a kulcsokról. Az ἐγενόμην aorisztoszi alak azt érzékelteti, hogy Krisztus korábban halott volt. Az imperfektumi ζῶν pedig azt üzeni, hogy Krisztus az önkijelentésekor nem halott, hanem élő.²⁹ Ez utóbbira ráerősít az „örökké” jelző. Ennek nyomán egyértelmű, hogy Krisztus nem járja be újra a mulandóság útját. Mi több, az örök élet szinonimájaként érthető, hogy Krisztus kezében vannak a halál és a holtak hazája kulcsai. Kulcsa, azaz hatalma van az elmúlás felett.

E gondolatból számos bátorítás következik. Először is, Krisztus bemutatkozása oldja a halálfélelmet. Krisztus felette áll az elmúlásnak. Krisztusnak a halál és a pusztulás feletti hatalma a Jel 21,4 (és a Jel 20,14–15) megfogalmazásában ér céljához, amikor a régi és az új teremtés peremén a θάνατος és a ᾗδης mint megszemélyesített entitás, illetve mint föld alatti régió is eltöröltetik. A θάνατος és a ᾗδης tűz tavába kerülése azt üzeni, hogy: 1. A feladatuk okafogyott lesz, mivel az új teremtésben nem lesz halál (Jel 21,4).³⁰ 2. A halál feletti győzelem teljessé lesz. 3. Az, hogy Jézus legyőzte a halált, a jelenre is kihatással van. Jézusnak az elmúlás feletti ereje teszi érthetővé, hogy a mindhalálig kitartó hűségre hívja a követőit (Jel 2,10).³¹

Thomas és Macchia a Jn 10,7–10 a Jel 1,18 közötti hasonlósággal számol. Jézus a Jn 10,7-ben egy, a kulcshoz hasonló szimbólummal, az ajtó (θύρα) képével utal magára. A Jel 1,18-hoz hasonlóan bátorítást jelent, hogy a Krisztust követők részesülhetnek a megmenekülés és az élet ajándékában, hiszen Ő az, aki ki tudja nyitni és be tudja rekeszteni a halál ajtóit.³²

* * *

A Szerző református lelkipásztor, a PRTA Biblikus Intézetének docense.

Chicago, MI, 120.

29 THOMAS, John Christopher – MACCHIA, Frank D. (2016): Revelation. Eerdmans, Grand Rapids, MI, 83.

30 KOESTER, Craig R. (2014): i. m. 781.

31 GANOUNE, Diop (1997): Jesus Christ in the Midst of His People. A Study of Revelation 1:9–22. In: JOURNAL OF THE ADVENTIST THEOLOGICAL SOCIETY, 8, 1–2, 40–58, 48.

32 THOMAS, John Christopher – MACCHIA, Frank D. (2016): i. m. 119.

TÉMA: 25 ÉVE INDULT ÚJRA PÁPAI TEOLÓGIÁNK

„MIT JELENT SZÁMOMRA, HOGY A 25 ÉVE ÚJRAINDULT PÁPAI TEOLÓGIÁN TANÍTHATOK?”

Írta: Adorján Zoltán István

„Az Isten adja vala a növekedést” (1Kor 3,6)

Mélységesen szubjektív választ tudok adni a kérdésre: Része lehetek annak az „álomvilágnak”, amelyet Édesapám és Édesanyám gyermekkoromban oly sokszor megidézett. Gyermekkoromban az audiovizuális eszközök csak heti néhány órát foglaltak el életünkéből, ellenben a közösen végzett ház körüli munka, vagy főleg a megélhetésért végzett kertészkedés, állattartás sok-sok időt és alkalmat adott a beszélgetésre, mesélésre. És ennek a „mese-világnak” a színhelye a Pápai Református Kollégium volt.

A Kollégium olyasféle szellemi tér lett számomra, mint mondjuk Mikszáth Görbeország. Főszereplői legtöbbször a tanárok voltak, bizonyára szüleim gyermeki énjének önkéntelen mintakereső, mintakövető felbukkanásaként. Ezek a történetek általában vidámak voltak, mosolyt csaltak az arcunkra a mindennapi gürcölés monoton és fárasztó munkája alatt, szárnyat ígéztek az amúgy vánszorgó időre.

Narratívákban bővelkedtem. Nagybátyám, unokanagybátyám is így-úgy mesélt történeteket, nagynéném, Adorján Irén, aki tanítónő lett, rendszerint ellentétesen idézte fel ugyanazokat a tanárokat, akikről Édesanyám mesélt. Az Eperfa hajladozó ágai, levelei összegubancolódtak az emlékezés és az érzelmek széljárásában.

A Kollégium egy élő szervezetként létezett, és Istennek hála, létezik ismét. Az Eperfa törzse, ágai a gimnázium, a polgári, a líceum, a kereskedelmi (keri), a tanítóképző, a teológia volt. A titokzatos hangzású internátusban pihentek a diákok, a konviktuson étkeztek. Hát ez mind nagyon érdekes volt. De a legjobb az volt, amikor Édesanyám Irénke néniről (Kocsis Kálmánné) mesélt, akinél évekig lakott albérletben. Hogy mennyire szigorú, de mennyire segítőkész és jószándékú volt. Vagy Édesapám többnyire komikus történetei Pongrácz Józsi bácsiról és Trócsányi Dezső bácsiról, akiknél pedig ő lakott néhány évig albérletben, tanult tőlük a gimnáziumban, illetve a teológián. Hiába voltak nemzetközi hírű professzorok, én emberként, Édesapámat, a kamaszodás kacskaringós ösvényein tekergő „Pistát” útbaigazító felnőttként ismertem meg őket. Akik a – mindhárom gyermekét óriási erőfeszítéssel taníttató – szegény falusi kovácsmester fiát, albérlőjüket külön angolra, valamint németre tanították. Csak úgy, mert szerettek nevelni. Mert szerettek segíteni. Mert ez volt a küldetésük. Ők és kollégáik és tanítványaik alkották az Eperfát, mert ez az eperfa hús-vér ember, szellem, és persze téglá és vakolat. Legfőképpen pedig Lélek. Szeretet.

De ettől a szeretetteljes kapcsolattól azért még Trócsányi professzor úrnál a filozófia vizsga a professzor Bölcsellettörténelem könyvéből legendásan félelmetes volt. Mert amit tudni kell, azt tudni kell. Világos volt a zsinórmérték.

Majd 1951-ben, a Teológia bezárásakor, amikor Édesapám Málík Lászlóval és Mrázik Istvánnal mártírja lett a „pápai teológusok exodusának”, azt mondták ezek az emberek a lázadó ifjúság bátorságától meghatódva, hogy akár fizetség nélkül is tanítják a hallgatókat, ha visszatérnek.

Közel négy évtized múltával Édesapámat rehabilitálta Egyházunk, lelkésszé szentelte. Akkor már évek óta a szeretett Kollégium tanára lehettem, Édesanyám osztályterme volt akkor éppen a saját első osztályom tanterme. Felkértek, hogy vegyek részt a teológusok felvételiztetésében. Utóbb stilisztika, majd retorika órákat tarthattam, immáron már tizenöt éve. Én is ágacska lehetek az Eperfának, amely bennem gyermekkori boldogságélményekkel forrott össze. Felmenőim és saját álmaimmal. Hát ezt jelenti nekem, hogy a Teológián taníthatok.

Lehet, tudományos igényű beszámolót várt az olvasó, azzal nem szolgálhatok. Mesteremberes lelkülettel, pedagógusként igyekezem szolgálni Egyházunkat, és fölfelé tekintve.

A Szerző a PRTA címzetes főiskolai tanára, a pápai református gimnázium történelem-magyar szakos tanára.

„MIT JELENT SZÁMOMRA, HOGY A 25 ÉVE ÚJRA INDULT PÁPAI TEOLÓGIÁN TANÍTHATOK?”

Írta: Dr. Albert András

Különleges és megtisztelő felkérésnek teszek eleget, amikor reflektálnom kell arra, hogy mit jelent számomra a 25 éve újra indult Pápai Református Teológiai Akadémián tanítani.

Mindenekelőtt is hálás vagyok az Úr Istennek, hogy a dunántúli régió református szellemi és lelki fellegvárában lehetőséget kaptam, hogy az egyháztörténeti tanszék szervezésében részt vehetek a teológiai hallgatók oktatásában.

Dr. Németh Tamás rektor úr, Dr. Balla Ibolya rektorhelyettesek személyén keresztül megismerhettem a Pápai Református Teológiai Akadémia oktatói és hallgató közösségét. Óraadói minőségben oktatva betekintést nyertem az intézmény életébe és működésébe.

Egy csodálatos oktatói és hallgatói közösséget ismertem meg, amelynek részesévé váltam magam is. A reggeli és esti áhítatokon igehirdetői szolgálatot végezve azt tapasztaltam meg, hogy a kicsiny de minőségi értékeket képviselő közösség nagy lelkesedéssel készül a lelkeszi szolgálatra. A diák önkormányzat által szervezett zsíros kenyér esten lehetőséget kaptam a személyes bemutatkozásra, amelyet egy nagyon jó hangulatú beszélgetés is ismerkedés követett. A néhány héttel később szervezett karácsonyi ünnepségen szinte tapintható volt az isteni szeretet és kegyelem üzenete a hallgatók tartalmas előadásában és azt követő baráti beszélgetésben. Köszönöm Istennek

és a teológia közösségének a kedvességét és a befogadó készségét, amellyel fogadtak és amelyben részesítettek.

Mit jelent számomra az a lehetőség vagy tény, hogy a Pápai Református Teológiai Akadémián taníthatok? Jelenti a tudományos kibontakozást, a jövőképet, az Isten szolgálatát és a pedagógiai készség kibontakozását.

Mindezek után hálával a szívemben vallom, hogy egyedül Istené a dicsőség! Mindenekelőtt azért vallom ezt, mert a Pápai Református Teológiai Akadémián taníthatok és részt vehetek a jövő teológus nemzedék lelkészi jellemének és felkészülésének alakításában.

A Pápai Református Teológiai Akadémia oktatóinak és hallgatóinak az alábbi igeszakasszal kívánok áldást és erőt a lelkészképzésben:” *De hűséges az Úr, aki megerősít titeket, és megőriz a gonosztól. Bizalmunk van az Úrban irántatok, hogy amit elrendelünk, azt megteszitek, és meg is fogjátok tenni. Az Úr pedig irányítsa szíveteket az Isten szeretetére és a Krisztus állhatatosságára.*” (2Thessz 3,3-5.)

A Szerző egyháztörténész, pér-töltéstavai református lelkipásztor, a PRTA óraadó tanára.

EGY LELKIGONDOZÓ VISSZATEKINTÉSE A PÁPAI REFORMÁTUS TEOLÓGIAI AKADÉMIÁN TÖLTÖTT 13 ÉVRE

Írta: Balla Attila nyugalmazott esperes

1956 húsvétján a pápai református templom karzatán ülve gyermekként hallgattam a húsvéti énekeket, amelyeket egy szólista hölgy vezetett. Még ma is emlékszem, hogy az egyik ének „*Az Isten bárányára letésem bűnöm én*” kezdetű volt. Akkor nem is gondoltam, hogy ez lesz az utolsó húsvétem, amit hazámban tölthetek, mivel jött október, és a világom megváltozott. Egy fél évszázad telt el, mire újra a hazámban ünnepelhettem a húsvétot. Feleségemmel, Ibolyával 2011-ben jöttünk vissza Magyarországra. El sem tudtam képzelni, hogy valaha visszatérek, és a szülővárosomba kerülök. Isten akarata volt ez, más magyarázat nincs rá. Amikor a feleségem tanári állást kapott a Teológián, vele együtt én is ide kerültem, ahol ráadásul a nagyapám annak idején lelkipásztorként végzett.

2011-ben Dr. Vladár Gábor rektor úr megkért, hogy legyek a hallgatók spirituálisa, ami nagyon megtisztelő volt számomra. Elfogadtam ezt a felkérést, és a lelkigondozást önkéntesként már majdnem 13 éve végzem. Ez alatt az idő alatt sok fiatal keresett fel, a beszélgetések során voltak szép és szomorú pillanatok egyaránt. Felfigyeltem arra, hogy a tanárok milyen lelkiismeretesen tanították és nevelték a fiatalokat, buzdították és felkarolták őket. Mindig tudásuk legjavát adták át a hallgatóknak. Fontosnak tartották a bibliai nyelvek ismeretét. Talán ezek első látásra haszontalannak tűnnek, de ezek ismerete kelti életre a Biblia üzenetét. Sajnos az én tapasztalataim szerint a nyugati egyetemeken erre már nagyon kevés hangsúlyt helyeznek, pedig

szükséges ismerni nemcsak a modern, hanem a bibliai nyelveket is, hiszen ezek jelentik a Szentírás értelmezésének alapját.

Az Akadémia mindent megtesz, hogy a diákok jó kiképzést kapjanak. Boldogan nézek vissza az elmúlt 13 évre. Az, hogy sok volt diákunk még mindig felhív, hogy az élete legfontosabb eseményeit, örömeit vagy nehézségeit megossza velem, arra mutat, hogy az Akadémia nem csak egy olyan hely, ahol tanulni lehet, hanem ahol a hallgatók lelki otthonra is találhatnak, ahol hitük megerősödhet. Tudják, hogy az ajtók mindig nyitva állnak, és mindig szívesen látjuk őket viszont. Hálával állok Isten előtt, hogy ezt a munkát nagyon kalandos úton rám bízta, az Ő áldását kívánom mindenkinek.

A Szerző ny. református lelkipásztor, a PRTA spirituálisa.

MI TÖRTÉNIK A REKTORI HIVATALBAN? – HIVATALI ÉLET, AMILYENNEK BELÜLRŐL LÁTOM

Írta: Dr. Németh Tamásné Schédl Tímea rektori hivatalvezető

„Amit pedig szóltok vagy tesztek, mind az Úr Jézus nevében tegyétek, hálát adva az Atya Istennek őáltala.” (Kol 3,17)

„A Rektori Hivatal felelős vezetője a hivatalvezető/főtitkár, aki azért felel, hogy a hivatal a feladatait pontosan, időben teljesítse. A Rektori Hivatal feladatainak ellátását meghatározott munkarend biztosítja. A hivatal a teendőit a rektor útmutatása szerint, a sürgősségi sorrend figyelembevételével végzi. A hivatali gyakorlatban megszokott ügyeket saját hatáskörében intézi (pl. iskolalátogatási igazolás) vagy aláírásra előkészíti. Szükség esetén javaslatot tesz a további ügyintézésre, eljárásra.” (PRTA SzMSz)

A Rektori Hivatal munkája a látszólag „jóléti páholyban ülés”, illetve „a papírtologatás” helyett igen komoly és felelősségteljes szolgálat. Szolgálat, mert előírt feladatainkat Isten dicsőségére és felebarátaink javára végezzük. Meggyőződésünk, hogy csakis krisztusi lelkülettel lehet ellátni a rektori hivatali teendőket. A Rektori Hivatal munkáját a tanulmányi előadó és a tanulmányi titkár segíti.

Bár hivatalban/irodában ülünk, mégsem vehetünk fel bürokratikus arculatot, hiszen minden egyes elintézendő ügy mögött egy-egy emberi élet várja problémája megoldásának pozitív kimenetelét. Meglátásunk szerint a Rektori Hivatal az Akadémia szíve. Ha ez a szív egészségesen dobog, az intézményben mindenki boldog. Ha ez a szív nem működik jól, beteggé válik az intézmény; ha ez a szív nem egészséges lelkületű, az intézményben elviselhetetlenné válik a légkör. A hivatali ügyintézés során néha villámhárítóként működünk, máskor lelkigondozói szobává válunk. Előfordul, hogy napokig töprengünk, hogyan oldjunk meg egy nehéz helyzetet. Olykor tanácsot adunk, hátha hasznát veszi a segítséget kérő. Néha csak hallgatunk, illetve meghallgatjuk a hozzánk érkezőt, mert ezzel teszünk jót. Sok esetben elég egy biztató szó, egy kedves mosoly, egy

elismerő tekintet. Bár hivatalban ülünk, nem idegen tölünk az élet. Fájó, amikor szárnyra kelnek olyan híresztelések, melyek szerint: elszigetelve élünk, gittegylet, fantomintézmény vagyunk, nem látjuk a való életet, hozzánk nem lehet bejutni, - szeretettel adjuk hírül: vagyunk, élünk és dolgozunk. Az Oktatási Hivatal, a Magyar Akkreditációs Bizottság, illetve a Kulturális és Innovációs Minisztérium előírásainak megfelelően, ezekkel az szervezetekkel, intézményekkel, hivatalokkal párbeszédben igyekszünk mindent megtenni a hallgatókért, az oktatókért, a lelkipásztorokért, a hittanoktatókért, magunkért. Az Akadémiánkon folyó képzések megmaradásáért, a hallgatói létszám növekedéséért, az egészséges lelkületért, a jó légkörért, a lelkésztoábbképzések, hittanoktatói továbbképzések lebonyolításáért, lelki növekedésért, egyetértésért. Az intézmény és benne a hivatal számos programot szervez a harmadik misszió keretében, mely során nyitunk a város, a külvilág felé. Tartalmas és színvonalas koncert- és programsorozataink nyitottak minden érdeklődő számára.

Szolgálatunk során szeretnénk lélekkel és értelemmel jelen lenni. Megpróbáljuk szeretni a ránk bízottakat. Mert itt kezdődik minden. Igyekszünk türelmesek, megértőek lenni, még akkor is, ha az ügyét intéző akár személyesen, akár a telefonvonal túlsó végén nem igazán illedelmes, esetleg számon kérő, vagy nem emberi hangon próbálja feltárni ügyét és kérni megoldandó nehézségének azonnali orvoslását. Az ügyintézés során van, hogy sikerrel járunk és előfordul az is, hogy kudarcot vallunk. Minden egyes esetből tanulunk. Az is megesik, hogy szolgáltatóként kezelnek bennünket. Szomorúan kell tudomásul vennünk, hogy olyan világban élünk, ahol bármi megtörténhet. Így válik néha a hivatal ütközőterületté és persze minden rossznak gyökerévé. Nehéz az emberekkel bánni. Nem mindenki érti nyelvezetünket. Vagy nem úgy érti, ahogy mi kommunikáljuk az adott helyzetet. Ha valakit esetleg megbántottunk, attól e helyen is elnézést kérünk. Bocsásson meg nekünk!

A hivatal munkája sokrétű, összetett és bonyolult. A teljesség igénye nélkül lássuk, milyen feladatokat lát el a Rectori Hivatal:

- nyilvántartást vezet a határidőkről;
- kapcsolatot tart a fenntartóval, a minisztériummal, társintézményekkel;
- az érkezés, illetve a postázás napján minden iratot beiktat;
- az irattár élő anyagát (2 tanévre visszamenőleg) úgy kell őrizni, (kivéve a bizalmas anyagot) hogy abba a Szenátus tagjai és az Akadémia oktatói a hivatalos órák alatt betekinthesse, a korábbi anyagokat az Akadémia szabályainak megfelelően archiválja;
- nyilvántartja az oktatók és a hallgatók adatait a vonatkozó jogszabályoknak megfelelően;
- vezeti az Akadémia anyakönyveit: a beiratkozási anyakönyvet és címjegyzéket, a kollokviumi és vizsgai anyakönyvet, a szakzáróvizsgai és diploma-anyakönyveket; ezekben minden bejegyzést a rektor hitelesít;
- a hatályos jogszabályokra figyelemmel ellátja a formanyomtatványok nyilvántartásával, tárolásával és kezelésével kapcsolatos feladatokat;
- vezeti a digitális nyilvántartást (ETN);
- eleget tesz az Akadémia — nem gazdasági jellegű — adatszolgáltatási kötelezettségeinek;
- a Szenátus elé kerülő iratokat előkészíti és megfelelően csoportosítva nyilvántartja;
- a Szenátus jegyzőkönyvei alapján elkészíti és megküldi a határozatokat;
- nyilvántartja a gyülekezetek legátus-kérését, előkészíti a legáció-választást;

- a gyülekezetek teológus-napi kéréseit nyilvántartja és intézi az ezzel kapcsolatos adminisztratív teendőket;
- előkészíti az ünnepélyeket, fogadja a vendégeket;
- a leltár elkészítése a Hivatal kezelésében lévő eszközökről, és a tárgyévi változások évenkénti átvezetése;
- intézkedik az irodaszerek beszerzéséről, az irodai gépek karbantartásáról, hivatali fogyóeszközök pótlásáról, kisebb leltári, tárgyak beszerzéséről;
- az Akadémia honlapjának karbantartásáról gondoskodik;
- a hivatali titkokat köteles megőrizni.

A hivatali munkát befejezni nem lehet, csak abbahagyni; félretenni egy kis időre, és a következő nap újra felvenni az újabb teendőket, vagy ott folytatni, ahol az előző nap abbahagytuk. Az elmúlt tíz esztendőben a feladatok megsokszorozódtak. „Hivatalban ülni” folyamatos készenlélet és éber őrködést jelent. Órállói feladatot. Naprakésztséget. Rugalmasságot. Szervezőkészséget. Segítségnyújtást. Előrelátást. Előre tervezést. Jó kommunikációs készséget. A gondos gazda szerepét. Hisszük, hogy Isten nem hiába állított minket erre az őrhelyre. Reméljük, hogy a megmérettetésekor nem találtatunk híjával. A hivatali munka gyönyörűsége teher, mely napról napra újabb feladatokat ró ránk, mégsem fáradunk bele, ha néha el is fáradunk. Nehéz időkben sem csüggedünk, mert a mindenható Isten irányítja lépteinket, tanítja hadakozásra kezeinket, és uralja gondolatainkat. Hisszük, hogy az Akadémia és benne a Rektori Hivatal élete és szolgálata nem hiábavaló az Úrban. Szolgálatunkhoz Ő adott erőt a múltban, a jelenben tartást ad, a jövőre nézve pedig reménységgel tölti el szívünket.

A Szerző református lelkipásztor, a PRTA Rektori Hivatalának hivatalvezetője.

AKADÉMIÁNK BELSŐ ÉLETÉBŐL

* * *

ÚJ ZSINATELNÖK PÜSPÖK

A Magyarországi Református Egyház Zsinata 2024. április 24-én Dr. Steinbach József dunántúli püspököt, pápai Teológiánk tanárát választotta a zsinat lelkészi elnökévé a ciklus végéig. Főtiszteletű Püspök Úr életére, szolgálatára Isten áldását kérjük!

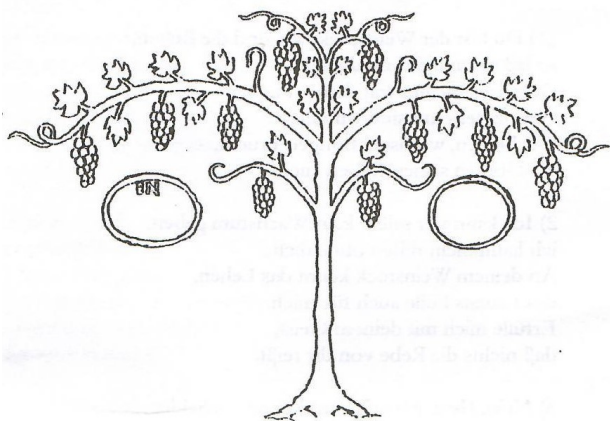
A Szerkesztőség

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Csopak, 2024. február 13.

Kedves Testvéreim! A Pápai Kollégiumi Lapok karácsonyi számában megemlékeztetek XC. születésnapomról és egy-egy írással köszöntöttetek. Hálával és jóérzéssel vagyok Irántatok: Dr. Balla Ibolya, Dr. Vladár Gábor, Steinbach József, Vadász Márta, Dr. Márkus Mihály, Köntös László, Dr. Szabó Előd, Dr. Barta Zsolt, Sárközi Gergely Antal. Szeretetem jeléül egy kis „csopaki”-t küldök nektek húsvétra. „Békesség néktek!”

Tislér Géza

Egy ének fordításom.

Ida és Hans-Christoph Piper írta egy XIX-i holland choral alapján. Dallam: 274. dicséret M.R.E.É. 1984. Georg Neumark 1620-1681. Szöveg és dallam: 1641. H-CH Piper protestáns teológiai tanár volt. Temetésén, 2002. I. 28-án elénekelték ezt a szöveget.

„1) Du bist der Weinstock, wir sind die Reben,
so laß uns immer mit dir sein.
Durchströme uns mit deinem Leben
von dir getrennt sind wir allein.
Wir blühen, wachsen, bringen Frucht,
die Gott an seinen Reben sucht.

Szőlőtő vagy, mi meg a vesszők,
Hagyd mindig így, összenőve.
Járjon át minket a Te erőd,
Levágva, elválnánk Tőled.
Hajtsunk inkább s fürtöt hozzunk,
Ezt keresi Isten rajtunk.

2) Ich kann mir selbst kein Wachstum geben,
ich kann nicht reifen ohne dich.
An deinem Weinstock keimt das Leben,
des Lebens Fülle auch für mich.
Erfülle mich mit deinem Geist,
daß nichts die Rebe von dir reißt.

Magamat én nem növelhetem.
Teremni ki tud nélküled?
Csak tőkén fakad ki az élet,
A Teljes élet – énnekem.
Tölts el engem Szent Lelkeddel,
Venyigéd, így nem szárad el.

3) Nein, Herr, ich will von dir nicht scheiden,
ich bleibe dein und du bist mein.
Du bleibst mir treu in meinem Leiden,
dein Leben soll mein Leben sein.
Dein Licht scheint hell in meinem Haus.
Dein' Kraft füllt meine Schwachheit aus.

Szeretnék Veled kitartani.
Nem lépek le, Te sem hagysz el.
Te hű maradsz életem során.
Az életem egy Lét veled.
Fényed hajlékom betölti.
Erőd pótolja gyengéim.

4) So bleibe ich für dich gewonnen,
und meine Seele auf dich harrt.
Denn was in Schwachheit ist begonnen,
in Herrlichkeit wird offenbart.
Was in der Knospe schlief in mir,
das kommt ans Licht und reift in dir.”

Megragadtál, Nálad maradok,
Szívvel Hozzád ragaszkodom.
‘Mi csak gyengécskén csírázgatott,
Ragyogón lesz meglátható.
Csak egy alvórügy voltam én,
De Fürtté érlel majd a Fény.

A Szerző ny. csopaki református lelkipásztor, ny. dunántúli főjegyző, a PRTA címzetes főiskolai docense.

HATODÉVESEINK BEMUTATKOZNAK 2.

Kólya Lajos

„Csak a hálás ember lehet boldog ember, csak a hálás ember elégedett ember, csak a hálás ember egyensúlyozott lélek. S mégis ezt az egyet, a háládatosságot tanulják meg legkevésbé az emberek.”
(Ravasz László: Gondolatok)

Isten kegyelméből a Mezőörsi Református Egyházközségben és a Mezőörsi Református Egyházközség által fenntartott Ujvári János Református Szeretetotthonban és azok telephelyein Nagytiszteletű Szőke Barnabás Lelkipásztor Úr felügyelete és megbízása mellett végeztem el a szolgálatokat. A különféle lelkeszi feladatok elvégzésére 2018. augusztus 31. napjától van lehetőségem. Hálát adok Istennek és azoknak a személyeknek, akik által fejlődhetek és erősödhetek naponként.

Külön öröm számomra, hogy a Talentum Református Óvoda-Bölcsőde is egy óriási lehetőség arra nézve, hogy a gyermekek hitre nevelésében is eszköz lehetek Isten kezében. Hálára ad okot az is, hogy a hittanos gyermekekkel nem csak az iskolai hitoktatás alkalmával, hanem gyülekezeti bibliatörténeti foglalkozás keretében is találkozhatok.

A gyülekezet felnőtt tagjaival az istentiszteleti alkalmakon túl többgenerációs gyülekezeti kiránduláson is lehet találkozni, ahol minden generáció számára hirdethetjük Isten szavát.

A Mezőörsi Református Egyházközség által fenntartott Ujvári János Református Szeretetotthonban és azok telephelyein is Isten eszközeként végezhetek igehirdetési és lelkipásztori szolgálatokat hétfőtől péntekig.

A következőkben egy intézményegységben töltött napról írok röviden, mert ez határozza meg a hétköznapok jelentős részét. Jelenleg az Ujvári János Református Szeretetotthon Idősek Otthona Pápakovácsi és az Ujvári János Református Szeretetotthon Idősek Otthona Külsővat intézményegységekben végzek igehirdetési és lelkipásztori szolgálatokat. A késő délutáni órákban a Mezőörsi Református Egyházközség alkalmain veszek részt, vagy tartok gyülekezeti alkalmakat.

Az adott intézményegységbe való érkezésemkor már a bejáratnál látom, ha elhunyt lakó van, mert azokban a szomorú esetekben munkatársaim kiteszik a fekete zászlót. Arra is van precedens, hogy az elhunyt szobatársa már az intézményegység kapujában vár, hogy elmondja a szomorú hírt.

Minden alkalommal először az intézményegység vezetőjével, helyettesével és a munkatársakkal tartunk egy rövid megbeszélést. Ezt nagyon jó gyakorlatnak tartom, mert rögtön kapok egy képet az intézményegységről. A megbeszélést követően elindulok az intézményegységet bejárni és istentiszteletre hívom a lakókat, dolgozókat. A munkatársakkal együtt minden lakót elviszünk, vagy elkísérünk istentiszteletre. A tolószékes lakókat is elviszük, a fekvő betegeket pedig istentisztelet után látogatok meg, amikor köszöntöm a születésnaposokat is.

Ha elhunyt lakónk van, akkor istentisztelet keretében megemlékezést tartunk, ahogy tesszük ezt a helyi gyülekezetben is, és Isten vigasztalását kérjük a közösségünk számára. Istentisztelet keretében imádkozunk még a betegekért, hálát adunk a gyógyulás útjára lépő lakókért, és minden

munkatársunkért, akik számára kérjük a megújuló erőt, hogy a gondoskodás szolgálatát tovább tudják végezni.

Az istentiszteletek alkalmával technikai eszközök állnak rendelkezésemre, így ki tudom vetíteni az énekeket. Erősítő segít abban, hogy hallható legyen mindenki számára az igehirdetés. Az intézményegységekben orgona is van, így azzal is tudjuk segíteni éneklésünket.

A lelkipásztori beszélgetések igényét minden szolgálati napon jelzik a munkatársaim, de hálát adok az Istennek, amiért a lakók is bizalommal keresnek meg, amikor meglátnak a folyosón.

Ha elhunyt lakó van, akkor ott a szobatárs, vagy szobatársak erősítése is fontos. Ezt minden esetben kéri a gyászoló szobatársak.

Az új lakók is örömmel csatlakoznak közösségünkhöz, rendszeresen járnak istentiszteletekre, és az intézményegységben megvalósuló más foglalkozásokra is. Külön öröm számomra, amikor lakók hozzátartozóival is találkozhatom. Olyan eset is volt, amikor a hozzátartozók is részt vettek istentiszteleti alkalmunkon.

A lelkipásztori beszélgetések alkalmával nagy öröm tölt el, amikor a szolgálatokat követően a munkatársakkal is tudok beszélni. Segítségük sokat jelent nekem, ezért igyekszem nyitott szemmel járni, és mellettük lenni, amikor nekik van szükségük segítségemre. Az osztályvezetők, ha valaki súlyos beteg, vagy nagyon vár minden alkalommal jelzik részemre. Ez nekem óriási segítség. Minden szolgálati napon úgy indulok vissza Mezőörsre, hogy mindenkit felkerestem, aki várt rám.

A fekvő betegek felkeresése is mindig öröm számomra, mert jó látni őket. Érdekes, hogy közülük kevesen panaszkodnak betegségük miatt, ellenben, akikkel történik valami és egyik napról a másikra fekvők lesznek, ott elfogy a türelem.

Csodálatos megtapasztalni naponként Isten erejét a közösség tagjain keresztül is. Hálát adok Istennek közösségeinkért, mert jó közösen a lakókért mindent megtenni.

Ha emberi erőm elhagyott, Pál szava által erősített Krisztus: „Mindenre van erőm Krisztusban, aki megerősít engem.” (Fil 4,13)

Isten Szentlelkének segítségével és a mezőörsi gyülekezet támogatása, erősítése nélkül nem tudnék helytállni nehéz életutak, segítő beszélgetések alkalmával a mindennapi szolgálatban.

Isten megsegítő kegyelmében bízva szeretném addig a pillanatig végezni a szolgálatokat, amíg az Úr azt jónak látja.

Istennek adok hálát minden szolgálatért, és azokért a lakókért, dolgozókért, akikkel a szolgálat során találkozhattam, vagy egyéni segítő beszélgetést végezhettem.

Az Önök életére Isten áldását kérve,

Mezőörs, 2024.05.05.

Szeretetteljes Tisztelettel és Áldáskívánással:

Kólya Lajos

Soli Deo Gloria.

ÉVFORDULÓK

* * *

Adalékok a Főiskolai Könyvnyomda történetéhez

– 100 éve nevezték ki nyomdafelügyelővé Tóth Lajost –

Írta: Sárközi Gergely Antal

A Főiskolai Könyvnyomda története talán kevesek számára lehet ismerős. Kezünkbe véve régi kollégiumi kiadványokat, vagy éppen régi, de még ma is használatban lévő egyházközségi anyakönyveket, ott találjuk rajtuk a „Főiskolai Könyvnyomda, Pápa” jelzést – de talán megkockáztathatom, hogy ennél többet nem tudunk e régi, nagy múltú intézményről, pedig meghatározó intézményegység volt a maga korában az egyházkerület és a pápai Kollégium életében.

Jelen tanulmányban a Főiskolai Könyvnyomda történetének egy kis szeletét, Tóth Lajos nyomdafelügyelői munkásságát igyekszünk vizsgálat alá venni, főiskolai nyomdafelügyelővé való kinevezésének századik évfordulóján.

A Főiskolai Nyomda rövid története

A Pápai Református Kollégium történetéhez szorosan kapcsolódik a nyomda története is. A reformáció idején eleink jól tudták, hogy milyen nagy jelentősége van a könyvnyomtatásnak, az ezáltal információáramlásnak. Ennek okáért a reformáció idején a lelkipásztorok is azon igyekeztek, hogy amennyiben lehet, saját nyomdát állítsanak fel. Ezek alapesetben olyan nyomdák voltak, melyeket a prédikátorok saját költségükön állítottak fel, s amint továbbálltak, vitték magukkal nyomdájukat is. Az első ilyen nyomdák tehát vándor nyomdák voltak.

Pápán a reformáció ügyének előremozdításáért működtetett nyomdát Huszár Gál hozta Pápra 1574-ben. Halála után (1575. október 23.) fia, Huszár Dávid nyomtatta ki Pápán a Heidelbergi Kátét 1577-ben. Ez a nyomda aztán nagyjából 1632-ig működött Pápán, majd megszűnt. Ezt követően jó kétszáz esztendeig nem működött Pápán református kezelésű nyomda.

Később, 1835-ben fogalmazódott meg azon egyházkerületi óhajtás, hogy a Pápai Református Kollégiumnak legyen saját nyomdája. A felállítás célja az is volt, hogy annak bevételeiből egy professzori állás volna fenntartható. A Szentgálon tartott közgyűlésen e célra a tagok mindjárt aláírtak 1768 váltóforintot.

Az egyházkerület a kancelláriához intézett ez irányú kérvényében – hivatkozva a már kétszáz évvel ezelőtt meglévő nyomdára – kért engedélyt az intézet felállításához. A kancelláriai engedély 1837-ben meg is érkezett, így elkezdődhetett a szervezés tényleges munkája. A budai egyetemi nyomdában működő Szilády Károlyt hívták meg, aki vállalta a nyomda felállítását, fele költséggel, majd pedig fele haszonnal. A nyomda végül 1838 júniusában két sajtóval meg is kezdte munkáját.

Néhány évvel később, 1841-ben egészen egyházkerületi tulajdonba került. Történetét rövidebb-hosszabb formában többen megírták.¹ A nyomda végül államosításra került, így alapját képezte a később felállított Pannon Nyomdának. A Kollégium tagintézményeinek újraindulásával ezt az intézményt nem hívta újra életre sem az egyházkerület, sem a kollégium közössége.

Tóth Lajos a nyomdafelügyelő

Tóth Lajos 1921 őszén kezdett tanítani a Pápai Református Teológiai Akadémián, az Ószövetségi Tanszék vezetőjeként.² A munkájában rendkívül precíz tanerőre – úgy tűnik – hamar felfigyeltek, legalábbis erre enged következtetni az a tény, hogy Németh István püspök 1924 februárjában őt nevezte ki a Főiskolai Könyvnyomda felügyelőjévé. Jelen tanulmányunk végén a függelékben közöljük két levelét, melyek a kinevezéshez kapcsolódnak. Az első levélből arra következtethetünk, hogy Tóth Lajos szívesen segített a nyomda jobb papír ellátásának előmozdításában, s talán éppen ezért is kaphatta meg ezt a kinevezést. Sajnálatos módon Németh püspök neki írt levele nincs meg, Tóth Lajosnak a Levéltárunkban őrzött személyi anyagában sem található.³ Az 1924. évi októberi egyházkerületi közgyűlésen úgy határoztak, hogy a nyomdafelügyelőség mellett az iratterjesztést is őreá bízák.⁴

Tóth Lajos feladata azonban nem volt éppen egyszerű, ezt bizonyítja Németh István püspöknek írt levelének néhány sora is: „... nagyon szeretném tudni, hogy mik azok a kötelességek, melyeknek végzése reám, mint nyomdafelügyelőre várnak. A Thury -féle szabályrendelet gyűjteményben a 159. oldalon olvasom, hogy a nyomdafelügyelő kötelességeit egy külön szabályrendelet írja elő.⁵ E szabályrendeletre nézve azonban senki sem tud felvilágosítást adni. Ha tényleg van ilyen szabályrendelet, akkor egészen bizonyos, hogy ezt annak idején csak Méltóságos uramnak mindenre kiterjedő figyelme szerkesztette meg, azért nagyon kérném Méltóságos uram szíves felvilágosítását arra nézve, hogy hol tudnám én ezt megszerezni.”⁶ Jelenleg sajnos nem ismerjük ezt a külön, nyomdára vonatkozó szabályrendeletet, – ami felveti annak a lehetőségét, hogy Tóth Lajosnak azért nem tudtak ezzel kapcsolatban felvilágosítást adni, mert egyszerűen nem létezett ilyen anyag. Ugyanakkor természetesen az is könnyen elképzelhető, hogy volt ilyen szabályrendelet, ám jelenleg ez a forrás lappang.

1 KIS ERNŐ (1896): A Dunántúli Ev. Ref. Egyházkerület Pápai Főiskolájának története 1531-1895., 310-312.; LAMPÉRTH GÉZA (1931): A Pápai Református Főiskola története 1531-1931, 90-92.; TÓTH LAJOS (1939): A Főiskolai Könyvnyomda története. Főiskolai Könyvnyomda, Pápa.; HORVÁTH KÁROLY (1986): Fejezetek a pápai nyomdászat történetéből. Pannon Nyomda, Veszprém.

2 Életrajzát lásd: SÁRKÖZI GERGELY ANTAL (2017): Dr. Tóth Lajos élete és munkássága. In: Németh Tamás (2017, szerk.): Igaz hit és megújulás. A reformáció teológiájának inspiráló hatása ma. (Acta Theologica Papensia 17.)Pápai Református Teológiai Akadémia, Pápa, 145-170.

3 Lásd: DREKK O.1795. Dr. Tóth Lajos iratai.

4 DREL I. 1. a. A Dunántúli Református Egyházkerület Közgyűlési Jegyzőkönyve, 1924. október 29-31., Pápa, 34. oldal. „10. Az iratterjesztést továbbra is folytatja és vezetését Tóth Lajos theol. tanárra bizza.”

5 Egészen pontosan ennyi olvasható a szabályrendelet-gyűjteményben: „**XVIII. Nyomdafelügyelő.** 32.§ A főiskola nyomdája ügyvezetésének ellenőrzésére az egyházkerületi közgyűlés nyomdafelügyelőt választ, ki feladatát az egyházkerület által megállapított külön szabályrendelet szerint végzi.” Lásd: THURY ETELE (1914, SZERK.): A Dunántúli Református Egyházkerület szabályrendeletei. Főiskolai Könyvnyomda, Pápa, 159. Emellett még annyit tudunk meg a nyomdafelügyelőről, hogy hivatalból, szavazati joggal rendelkező tagja a gazdasági tanácsnak. Lásd: Uo. 80.

6 DREL I.1. 588/1924.II.20. Tóth Lajos levele Németh Istvánhoz, 1924. február 15.

Tóth Lajos tehát nyomdafelügyelő lett, amely tisztség nem volt azonos a tényleges nyomdavezetői feladatkörrel, hiszen a felügyelők jellemzően nem szakemberek voltak. Ők az egyházkerület és a pápai Kollégium megbízottaiként a nyomdában végzett munkát a fenntartó képviselőjében felügyelték és irányították.

Ez a tisztség a legutóbbi felügyelő, Borsos István 1918-as halála óta betöltetlen volt.⁷ A nyomda vezetője⁸ Kis Tivadar volt, aki „ügyvivő nyomdakezelőként” vezette az intézményt 1924-ig.

Ez az időszak mindenképpen nagy jelentőségű volt a nyomda életében, hiszen teljesen új vezetőség kezdte meg a munkát, mindemellett az egyházkerület mint fenntartó egy egészen új struktúrában képzelte el a nyomda jövőjét.

A fenntartó az intézmény jövedelmezőbbé tétele szempontjából nagy lépésre szánta el magát: az egyházkerület úgy határozott, hogy 1925. július 1-jei hatállyal teljesen saját kezelésbe veszi át a Főiskolai Könyvnyomdát, melynek felügyelőjévé Tóth Lajost, nyomdavezetőjévé Nánik Pált nevezték ki. „*A nyomda ép úgy, mint a múltban, a jövőben is mindenféle munkát vállal; raktáron tart különféle névjegy, levélpapír, meghívói lapokat, borítékokat, gyászlapokat, általában minden nyomdai termékhez szükséges anyagot. Megkereséseket kérjük: Ref. Főiskolai nyomda Pápa, Petőfi-utca 13. szám címre küldeni.*”⁹

Nagy nehézsége a kutatásnak, hogy az átszervezéssel kapcsolatban – jelenleg – semmiféle irat nem áll a rendelkezésünkre a nyomda iratanyagai között – tegyük hozzá, hogy a Levéltárban rendelkezésünkre álló nyomdai iratanyagok meglehetősen hézagosak, s jobbára a 19. századból valók.¹⁰ Jelenleg tehát nem rendelkezünk valamennyi szükséges forrásanyaggal ahhoz, hogy teljes képet kaphassunk az átszervezésről.

Tóth Lajos az 1925. szeptemberi egyházkerületi közgyűlésre már meg is fogalmazta észrevételeit, javaslatait, melyek a következők voltak: 1) szerződéssel rendezzék a nyomda és a nyomdakezelő közti viszonyt; 2) szereljék fel a nyomdát mindenféle papír-típussal; 3) hívják fel a figyelmet a nyomda támogatására és a nyomdától való rendelésre.

A bizottság azzal a meghagyással fogadta el a javaslatokat, hogy a vonatkozó gazdasági évben még maradjon az eredeti állapot, a jövőre nézve pedig a gazdasági állapottól függően kéri fel a kerületi elnökséget a szerződés megkötésére, és a szükséges intézkedések megtételére.¹¹

7 *A nyomdafelügyelők a következők voltak: Tarczy Lajos és Bocsor István 1838-1851; Liszkay József 1851-1855; Baráth Ferenc 1855-1858; Szilágyi József 1858-1882; Kis Gábor 1882-1891; Révész Kálmán 1891-1892; Dr. Horváth József 1892-1909; Borsos István 1909-1918; Dr. Tóth Lajos 1924-1941; Dr. Benedek Sándor 1941-1945. Lásd: TÓTH LAJOS (1939): A Főiskolai Könyvnyomda története, 31., illetve: SÁRKÖZI GERGELY ANTAL (2022): „Mert ő nem egy volt a többi közül, hanem mindenek felett való volt.” Dr. Horváth József élete. In: Pápai Kollégiumi Lapok, VII. évf. 5-8 szám (2022.május-augusztus), 9-17. valamint: HORVÁTH KÁROLY (1986): Fejezetek a pápai nyomdászat történetéből, 113.*

8 *A nyomdavezetők: Szilády Károly 1837. szeptember 2. -- 1841. április vége; Tóth Endre 1841. május 1. -- 1843. július vége; Magda Lajos 1843-1862.; Debreczeny Károly 1862-1891; Baticz Zsigmond 1891-1892; Kis Tivadar 1892-1924; Nánik Pál 1924/25-1942; Mórocz Zoltán 1943-1945. Lásd: TÓTH LAJOS (1939): A Főiskolai Könyvnyomda története, 20-29.; KIS ERNŐ (1896): A Dunántúli Ev. Ref. Egyházkerület Pápai Főiskolájának története 1531-1895., 312., illetve: DREL I. 1. a. A Dunántúli Református Egyházkerület Pápai Főiskolájának Jegyzőkönyve, 1926. szeptember 15-16., Pápa, 53. pont (30. oldal). ÉRTESÍTŐ 1942-1943, 19.; HORVÁTH KÁROLY (1986): Fejezetek a pápai nyomdászat történetéből, 113.; N.N. (1943): Gyászír. IN: Dunántúli Protestáns Lap, 54. évf. 5. szám (1943. január 31.), 25. oldal. Nánik Pál 1943. január 24-én hunyt el életének 72. évében, néhány hónappal nyugalomba vonulása után.*

9 N.N. (1925): Szíves figyelembe! In: Dunántúli Protestáns Lap, 36. évf. 24-25. szám (1925. június 21.), 73.

10 Lásd: DREL VI.5. A Pápai Református Főiskolai Nyomda iratai (1-5 doboz).

11 DREL I. 1. a. A Dunántúli Református Egyházkerület Közgyűlési Jegyzőkönyve, 1925. szeptember 20., Pápa, 29. pont (113. pont).

Jó oka volt erre a javaslatételre, hiszen a nyomda anyagi szempontból nagy nehézségekkel küzdött. A püspöki jelentés rávilágít a helyzet súlyosságára:

„Meg kell ragadnunk ezenkívül is minden olyan eszközt, ami főiskolánk anyagi helyzetét megjavíthatja. Ezek közé tartozik elsősorban a főiskolai nyomda, ennek munkával ellátása és tovább fejlesztése. Főiskolai nyomdánk a béke utolsó éveiben, eltekintve a nagymérvű beruházásoktól, évi 6000 koronával — a mai értékben kifejezve 100 millió koronával — járult a főiskola szükségleteinek fedezéséhez. A főiskolai nyomda jövődelme az utóbbi években annyira megcsappant, hogy az 1923/24. költségvetési év zárszámadásának tanúsága szerint e címen a főiskolai nyomda már csak 804.800 K-t (48 aranykor.) szolgáltatott be a főiskola pénztárába. A közvetlenül elmúlt év eredménye már némileg kecsegtetőbb, mert a főiskolai nyomda jövődelme 14 millióra (840 aranykor.) rúgott. Még messze vagyunk azonban attól, hogy főiskolai nyomdánk a békebeli összeggel járuljon főiskolánk fenntartásához és ezért minden erővel rajta kell lennünk, hogy ezt a ma még messze levő célt minél hamarabb elérhessük. Tisztelettel felhívom itt is az egyházmegyét, hogy jegyzőkönyveiket és egyéb szükséges nyomtatványaikat a főiskolai nyomda igénybevitelével állíttassák elő, annyival is inkább, mert a nyomdát folyó évi július hó 1-től házi kezelésbe vettük át; a nyomda maga szerzi be most már papir- és egyéb szükségleteit és így remélhető, hogy gazdaságos kezeléssel, ha munkával eléggé el lesz látva, a várható haszon sem fog elmaradni. A főiskolai nyomda kezelésébe vettük ez év június 1-től kezdőelőleg az énekes könyvek és a Méliusz nyomdával által kiállított irkák árusítását is.”¹²

A házi kezelésbe vétel első esztendejében a nyomda már szép eredményt ért el, de tiszta jövődelme még mindig nem érte el a befektetett tőke 6%-os kamatát. Az egyházkerületi közgyűlés köszönetet mondott mind Nánik Pál nyomdavezetőnek, mind pedig Tóth Lajos nyomdafelügyelőnek, egyúttal felhívta az egyházmegyét arra, hogy jegyzőkönyveiken felül egyéb nyomdai szükségleteiket is az egyházkerületi nyomdától rendeljék meg.¹³ Püspöki jelentésében Dr. Antal Géza a következőket fogalmazta meg: *„Az iratterjesztésnél 65 gyülekezetből történt rendelés. Ebből még mindig arra kell következtetnünk, hogy iratterjesztésünk és a lelkészek között nincs meg a közvetlen testvéri viszony és érintkezés...”¹⁴* A következő esztendőben még kevesebb rendelés jött be, ekkor már csak 52 gyülekezetből érkezett megrendelés.¹⁵ Tóth Lajos intézkedett az ügyben is, hogy a Református Sion című szórványlapot 1000 példányban megrendeljék az egyházkerület számára, de a kiadó a két elküldött levélre nem is válaszolt, így nem történhetett meg a várt üzletkötés.¹⁶

A következő évi közgyűlési anyagból kiderül, hogy a nyomda korszerű szedőgépet vásárolt, így pedig már felvehette a versenyt a többi vidéki nyomdával. S bár ez a kiadás jelentősen megtermelte a kasszát, a nyomda bevételei így is emelkedést mutattak.¹⁷ A nyomdával kapcsolatban

12 DREL I. 1. a. A Dunántúli Református Egyházkerület Közgyűlési Jegyzőkönyve, 1925. szeptember 20., Pápa, 16. pont, püspöki jelentés 23. oldala (mellékletben); illetve: Uo. 48. pont (25. oldal).

13 DREL I. 1. a. A Dunántúli Református Egyházkerület Közgyűlési Jegyzőkönyve, 1926. szeptember 15-16., Pápa, 53. pont (30. oldal). Lásd még: Uo. 42. oldal.

14 DREL I. 1. a. A Dunántúli Református Egyházkerület Közgyűlési Jegyzőkönyve, 1926. szeptember 15-16., Pápa, 96. oldal.

15 DREL I. 1. a. A Dunántúli Református Egyházkerület Közgyűlési Jegyzőkönyve, 1927. szeptember 25-27., Székesfehérvár, 83. oldal.

16 DREL I. 1. a. A Dunántúli Református Egyházkerület Közgyűlési Jegyzőkönyve, 1927. szeptember 25-27., Székesfehérvár, 85. oldal.

indított könyvkötészet is jó befektetésnek bizonyult.¹⁸ Az 1930-as közgyűlési jegyzőkönyvben már arról olvasunk, hogy a nyomda minden fennálló tartozását kifizette, így innentől fogva már a tényleges fejlődésre koncentrálhatott. A betűkészletek felújításával, újak beszerzésével igyekeztek a megrendelők rendelkezésére állni.¹⁹

A nyomda éves szinten 4000 Pengő „főiskolai hozzájárulást” fizetett, de az 1930-as esztendő kedvező bevételei okán is az 1931-es jubileumi esztendőben már 5000 Pengő hozzájárulást terveztek be a nyomda részéről. A közgyűlés azt a reménységét is kifejezte, hogy talán eljön majd az idő, amikor a nyomda már a bevételeiből is tud hozzájárulást fizetni a főiskolának, s nem csak a beletett tőke kamatait fizeti meg. Külön dicséretre méltó, s egyúttal a Főiskolai Könyvnyomda igényességét is mutatja, hogy a Magyar Bibliofil Társaság az egész éves hazai „könyvtermésből” mindössze hármat díjazott, s e három közül az egyik a pápai Főiskolai Nyomda terméke volt!

Az 1931-es jubileumi esztendő – a Pápai Református Kollégium 400 éves évfordulója – különösen nagy megterhelést jelentett a nyomdának, melyben azonban szépen helyt tudott állni.²⁰ Ugyanakkor szigorúan üzleti szemmel nézve – az 1932-es jegyzőkönyv szerint – a nyomdának kedvezőtlen éve volt, a gazdasági válság is jelentékenyen éreztette hatását, ráadásul az adósok több mint 12.000 Pengővel tartoztak a nyomdának. Éppen e be nem fizetett összegeknek köszönhető az is, hogy a nyomda nem tudta befizetni a főiskolai hozzájárulást sem.²¹

Az 1931-es kollégiumi jubileum egy rendkívül fontos újdonságot is magával hozott, mégpedig egy gyökeresen új teológiai kiadványsorozatot, amelyben a nyomda államosításáig folyamatosan új és új kiadványok jelentek meg. A nyomdának köszönhetően ugyan már addig is jelentek meg kisebb-nagyobb kiadványok a teológiához kapcsolódóan, de ezen kötetek és füzetek nem egy egységes sorozatban jelentek meg, sőt, ráadásul nem is tervszerűen, hanem meglehetősen alkalmoszerű módon. Ezen változtatott az 1931-es kollégiumi jubileum, melynek keretében a teológia tanárai „Theologiai tanulmányok” címmel jelentettek meg egy vaskos kötetet, benne többük frissen elkészült doktori disszertációjával. Ez a sorozat aztán hosszú ideig folytatódott: igényes, jó minőségű teológiai kézikönyvek mellett kisebb-nagyobb kiadványok is folyamatosan megjelentek. Egyik utolsó (ha nem éppen az utolsó) darabja az 1947-ben Dr. Benedek Sándor teológiai igazgató tollából megjelenő „*Milyen legyen a jövő lelkipásztora?*” -című tanérvnyitón elmondott értekezése, mely e sorozat 49. darabjaként jelent meg. Minthogy a teológia kiadványainak kérdése önálló tanulmányban való feldolgozást igényel, ezért itt most nem kívánunk bővebben szólni erről.

Az 1932-es esztendőben ismét hátralékos maradt a nyomda a főiskolai hozzájárulással – ekkor már 6000 Pengővel! –, így az egyházkerület határozatilag felhívta a gazdasági tanácsot, hogy igyekezzenek valamilyen megoldást találni, hogy a nyomda ismét hasznot hajtó intézménnyé

17 DREL I. 1. a. A Dunántúli Református Egyházkerület Közgyűlési Jegyzőkönyve, 1928. szeptember 26-28., Pápa, 72. pont (59. oldal), és 80. pont, 62. oldal); illetve Uo. 31-32 oldalak. (Püspöki jelentés)

18 DREL I. 1. a. A Dunántúli Református Egyházkerület Közgyűlési Jegyzőkönyve, 1929. szeptember 22-24., Kaposvár, 90. pont (37. oldal).

19 DREL I. 1. a. A Dunántúli Református Egyházkerület Intézöbizottsági Gyülésének Jegyzökönyve, 1930. május 2., Budapest, 29. oldal (Püspöki jelentés).

20 DREL I. 1. a. A Dunántúli Református Egyházkerület Intézöbizottsági Gyülésének Jegyzökönyve, 1931. május 6., Budapest, 36. oldal (Püspöki jelentés).

21 DREL I. 1. a. A Dunántúli Református Egyházkerület Intézöbizottsági Gyülésének Jegyzökönyve, 1932. május 26., Pápa, 109. pont (40. oldal); illetve lásd: Uo., püspöki jelentés 24. oldala.

válhasson.²² A püspöki jelentésben Dr. Antal Géza így értékelte a helyzetet: „A nyomdának ezt a válságos helyzetét az a körülmény okozza, hogy a nyomda szakszervezeti munkásokkal dolgozik s a szakszervezet vezetősége nem akarja belátni az idők változását s ragaszkodik azokhoz a bérekhez, amelyeket kedvezőbb viszonyok között megállapított. Ezzel szemben egyre több nyomda dolgozik nem szakszervezeti munkásokkal, akik a mai munkabérvizonyokhoz mérten leszállított igénnyel dolgoznak s épen ezért az illető nyomdát abba a helyzetbe hozzák, hogy jelentékenyen olcsóbb ajánlatot tehet, mint a szakszervezeti munkásokkal dolgozó nyomdák. Főiskolai nyomdánk ezekkel a nyomdákkal szemben csak veszteséggel tudja felvenni a versenyt s ez az oka, hogy a mult esztendő a nyomdára nézve olyan veszteséges volt.”²³

A következő esztendei éves közgyűlésen a számvevők örömmel jelenthették, hogy a nyomda az 1933-as esztendőben eredményes évet mondhatott magáénak, ezért elmaradt kötelezettségeit jórészt törleszteni tudta.²⁴ A következő esztendőben a nyomda már ki tudta fizetni a főiskolai hozzájárulást is, emellett régebbi tartozásaiból is 1000 Pengőt törleszteni tudott.²⁵

Az 1935-ös esztendőben emlékeztek meg Nánik Pál nyomdavezető 50 éves nyomdász jubileumáról.²⁶ Ugyanebben a könyvelési évben a nyomda a Kollégium felé fennálló régi tartozásából 300 Pengőt tudott törleszteni, ezen felül pedig 2880 Pengővel járult hozzá az intézmény költségeihez. Ha ezeket nem számítjuk, a nyomda tiszta nyeresége 1935-ben 857 Pengő 54 fillér volt, amely szerény nyereségnek mondható a majd' 62000 Pengős bevétel²⁷ és majd' 61000 Pengős kiadás tekintetében.²⁸ Az 1937-es jegyzőkönyv tanúsága szerint Szűcs Dezső gimnáziumi tanár helyszűke miatt azzal a felterjesztéssel élt az egyházkerület felé, hogy az Ókollégiumban a nyomda által elfoglalt 2 helyiséget, illetve a duplum könyvtár által elfoglalt egy helyiséget ürítsék ki és adják át a gimnázium javára. Tóth Lajos nyomdafelügyelőként az intézményt védve jegyezte meg, hogy e két helyiséget a nyomda nem nélkülözheti. Az ügy megoldása végül az lett, hogy Medgyasszay Vince püspök megígérte, gondoskodni fog a duplumkönyvtár által elfoglalt egy helyiség szabaddá tételéről.²⁹ Az 1938-as közgyűlési jegyzőkönyvben már keményebb hangvételű sorokat olvashatunk: a nyomda tartozása a Kollégium felé ekkorra már 2100 Pengőre rúgott, mindeközben mégsem igyekezett behajtani saját kintlévőségeit, melyek pedig 4552 Pengő 15 fillérre rúgtak. A kerületi számvevők szerint ez az oka annak, hogy a nyomda nem volt képes a

22 DREL I. 1. a. A Dunántúli Református Egyházkerület Intézöbizottsági Gyűlésének Jegyzőkönyve, 1933. április 20., Pápa, 49. pont (33. oldal), és 56. pont (36. oldal).

23 DREL I. 1. a. A Dunántúli Református Egyházkerület Közgyűlési Jegyzőkönyve, 1933. szeptember 24-25., Veszprém, püspöki jelentés 28-29 oldalai.

24 DREL I. 1. a. A Dunántúli Református Egyházkerület Közgyűlési Jegyzőkönyve, 1934. szeptember 25., Pápa, 109. pont (41. oldal), és a püspöki jelentés 17. oldala.

25 DREL I. 1. a. A Dunántúli Református Egyházkerület Közgyűlési Jegyzőkönyve, 1935. szeptember 22-23., Pápa, 74. pont (37. oldal).

26 DREL I. 1. a. A Dunántúli Református Egyházkerület Közgyűlési Jegyzőkönyve, 1935. szeptember 22-23., Pápa, 18. pont (14. oldal).

27 Csak hogy érzékeljük az összeg mértékét, jegyezzük meg, hogy a Kollégium főépületének Jókai utcai bővítésére az előzetes tervek és költségvetés szerint 125.000 Pengőt szántak! Lásd: DREL I. 1. a. A Dunántúli Református Egyházkerület Közgyűlési Jegyzőkönyve, 1938. október 19., Pápa, 28. pont (25. oldal).

28 DREL I. 1. a. A Dunántúli Református Egyházkerület Közgyűlési Jegyzőkönyve, 1936. október 14., Tata, 75. pont (54. oldal).

29 DREL I. 1. a. A Dunántúli Református Egyházkerület Közgyűlési Jegyzőkönyve, 1937. október 20-21., Pápa, 55. pont (35. oldal).

Kollégium felé való tartozását leróni, ezért fokozottan a nyomdavezető figyelmébe ajánlották az anyagi helyzet rendezését.³⁰

A Főiskolai Könyvnyomda 100 éves évfordulójának megünneplésére 1938. május 21-én került sor a „főiskolai emléknep” keretében. Az alkalom a református templomban tartott hálaadó istentisztelettel kezdődött, majd ezt követően egy bensőséges ünnepség következett a főiskolai tanári kar jelenlétében. Dr. Tóth Lajos professzor a 100 éves nyomda történetéről tartott beszámolót, a nyomda jelenlegi és volt (férfi) dolgozóit – kik közül sokan el tudtak jönni az ünnepségre –, a közös ebédet követően Dr. Trócsányi Dezső professzor köszöntötte. Dr. Tóth Lajos pedig azzal a kéréssel fordult Medgyasszay Vince püspök úrhoz és a kerületi tanácshoz, hogy „*a jubileum alkalmából a nyomda terhére a nyomda munkásai részére jutalomképen egy heti fizetésük kifizetését engedélyezni szíveskedjék.*” Ehhez az egyházkerület vezetése hozzájárult, mely 380 Pengő többletköltséget jelentett.³¹ Dr. Tóth Lajos nyomdatörténeti művét előbb a Kollégium tanév végi értesítőjében publikálták, majd nem sokkal később fényképekkel illusztrálva, önálló kötetben is megjelent.³²

Az 1940. évi őszi kerületi közgyűlés jegyzőkönyvében olvasható, hogy mivel a nyomda számadásai nem készültek el időben (a június 30-ával lezárt gazdálkodási év számadásai még november 15-ig sem érkeztek be a kerülethez!), ezért azok nem kerültek a közgyűlés elé. Az egyházkerületi közgyűlés megdöbbenésének adott hangot, s magyarázatot várt.³³ S bár a felelősség a nyomda vezetőjét terhelte, de nyilvánvalóan nem vetett jó fényt a nyomda felügyelőjére sem.

Dr. Tóth Lajost végül 1941-ben gazdasági tanácselnökké választották, ezért – hogy e többletfeladat a nyomdai munka rovására ne menjen – lemondott nyomdafelügyelői feladatairól. Utóda Dr. Benedek Sándor lett.³⁴

Értékelés

Dr. Tóth Lajos professzor nagyarányú munkásságot fejtett ki a pápai Kollégium történetében az alatt a 26 esztendő alatt, amíg Pápán tanított. Néhány évvel a Pápara érkezését követően kinevezték nyomdafelügyelőnek, mely munkakör már eleve tanári szolgálatán felül volt, mégis hűséggel és nagy munkabírással igyekezett helytállni ebben a rá bízott szolgálatban is. Ráadásul 1923-tól kezdve ő intézte a Dunántúli Protestáns Lap kiadóügyeit is. A Főiskolai Könyvnyomda átszervezése az ő időszakának elejére esett, a mely természetszerűleg új kapukat nyitott a nyomda számára. Talán nem tévedünk, amikor azt mondjuk, hogy az 1931-ben elinduló új kiadványsorozat megszületése nem volt elképzelhető Dr. Tóth Lajos fáradhatatlan munkabírása nélkül.

30 DREL I. 1. a. A Dunántúli Református Egyházkerület Közgyűlési Jegyzőkönyve, 1938. október 19., Pápa, 64. pont (50. oldal).

31 DREL I. 1. a. A Dunántúli Református Egyházkerület Tanácsának Jegyzőkönyve, 1938. június 22., Pápa, 11. pont (140. oldal).

32 TÓTH LAJOS (1939): A Főiskolai Könyvnyomda keletkezése, története és munkája. In: ÉRTESÍTŐ 1937-1938, 16-36. TÓTH LAJOS (1939): A Főiskolai Könyvnyomda története. Főiskolai Könyvnyomda, Pápa.

33 DREL I. 1. a. A Dunántúli Református Egyházkerület Közgyűlési Jegyzőkönyve, 1940. november 27-28., Pápa, 34. pont (45. oldal).

34 DREL I. 1.a. A Dunántúli Református Egyházkerület Közgyűlési Jegyzőkönyve, 1941. november 12-13. Pápa, 47. pont (31. oldal); N.N. (1941): Vegyesek (A nyomdafelügyelői...). In: Dunántúli Protestáns Lap, 52. évf. 47. szám (1941. november 23.), 249. Lásd ehhez: Benedek Sándor az 1943-1944-es nyomdai évben 1500 Pengő tiszteletdíjat vehetett fel. Lásd: DREL VI.5. A Pápai Református Főiskolai Nyomda iratai, 1. Ügyviteli iratok (1838-1944), 2. doboz, 5. pénztári mérleg.

Nyomdafelügyelői szolgálatának végét ugyanaz jelentette, mint az elejét: az egyházi felsőbbség észrevéve precizitását és nagy munkabírását, új szolgálatot bízott rá: ezúttal a gazdasági tanácselnöki feladatkört, melynek okán a nyomdafelügyelőségről lemondani kényszerült. Tizenhét esztendeig hűséggel végzett szolgálata azonban nem maradt észrevétlen: a feltárt forrásokból a rá bízott feladataiban hűséggel eljáró embert ismerhetünk meg, aki szíven viselte mindazokat a feladatokat, amelyekkel a dunántúli egyházkerület bízta meg.

Függelék

Tóth Lajos levelei Németh István püspökhöz

I. levél

„Főtiszteletű és Méltóságos Püspök Úr!

Méltóságos uram szíves beleegyezése folytán is legutóbbi Budapesten lételem alkalmával fent jártam a miniszterelnökségi sajtóosztályban, és a Dunántúli Prot.[estáns] Lap előállítási céljaira kedvezményes árú papirost kértem. Sikerült is kieszközölnöm 2 bála simítatlan íves nyomdai papirost önköltségi árban. A kieszközölt mennyiség körülbelül 2 métermázsas ezt egy negyedévre kaptuk. A papiros önköltségi ára – amint ők informáltak – kg.-ként 2500 K. ab Budapest, a piaci ár akkor 3500 K. körül volt. A kedvezmény tehát jelenleg mintegy 200.000 K. hasznot jelent. A nyomdában utána számíttattam és a kiutalt papirost elegendőnek mondották mintegy 40 szám előállításához, tehát jó $\frac{3}{4}$ évre. Én azonban azt hiszem, nem járnánk el helytelenül, ha – Méltóságos uram szíves hozzájárulásával –, egy negyedév múlva újból kérnénk kedvezményes papirost, talán így sikerülne valamennyire nyomdánkat rekonstruálni. A papiros átvételére hajlandónak mutatkozott volna Kis Tivadar is, de mi a magunk részéről aziránt bátorkodunk Méltóságos uramnak javaslatot tenni, hogy leghelyesebb lenne, ha megtartanók azt a lap tulajdonában s jövőben a lap előállításánál csak a szedési és nyomdai költségeket fizetnők Kis Tivadarnak, a papirost magunkéból adnók. Ha Méltóságos uram kegyeskedik javaslatunkhoz hozzájárulni, úgy nagyon kérem szíveskedjék az egyházkerületi pénztárnál e célra mintegy 650.000 K.-t kiutalványozni. Nem igen hiszem, hogy a papiros ára és a szállítás többbe kerüljön.

Fenti kérésemet megismételve, őszinte tiszteletem kifejezésével maradtam a Főtiszteletű és Méltóságos Püspök Úr kész szolgája,

Pápa, 1924. február hó 14-én.

Tóth Lajos.”

Forrás: DREL I.1.b. Egyházkerületi ügyviteli iratok, 595/1924.

II. levél

„Főtiszteletű és Méltóságos Püspök Úr!

A tegnapi napon Méltóságos Uramnak írt levelemkor még nem kaptam meg Méltóságos uramnak azon becses sorait, melyben csekélységemet kegyeskedett a főiskolai nyomdafelügyelőséggel

megbízni. Midőn kegyes jóindulatáért Méltóságos uramnak köszönetet mondok, – bár tudom, hogy nehéz az a feladat, ami reám vár –, de ígérem, hogy iparkodni fogok Méltóságos uram megtisztelő bizalmának teljes erőmből megfelelni.

Ezzel kapcsolatban legyen szabad azonban egy kéréssel fordulni Méltóságos uramhoz, ugyanis nagyon szeretném tudni, hogy mik azok a kötelességek, melyeknek végzése reám, mint nyomdafelügyelőre várakoznak.

A Thury -féle szabályrendelet gyűjteményben a 159. oldalon olvasom, hogy a nyomdafelügyelő kötelességeit egy külön szabályrendelet írja elő. E szabályrendeletre nézve azonban senki sem tud felvilágosítást adni. Ha tényleg van ilyen szabályrendelet, akkor egészen bizonyos, hogy ezt annak idején csak Méltóságos uramnak mindenre kiterjedő figyelme szerkesztette meg, azért nagyon kérném Méltóságos uram szíves felvilágosítását arra nézve, hogy hol tudnám én ezt megszerezni.

Legyen szabad ugyancsak e levelemben még egy másik ügyben is kérni Méltóságos uram szíves jóindulatát. Amint méltóztatik tudni a Dunántúli Prot.[estáns] Lap eddig mindig utólagosan számolta el előállítási költségeit az egyes egyházakkal szemben, rendszerint egy-egy félév végén. Ez azonban az egyházkerületi pénztárra nézve a múltban is nagy veszteséget jelentett, de a jövőben egész bizonyos milliós károkat jelent.

Informálásul szabadjon feltárnom a helyzetet, hogy pl. a folyó évben eddig megjelent 7 lapszámnak a papír és nyomdai költsége másfél millióba került. Az első félév végén várhatólag igen tekintélyes összeg lesz ebből. Az iránt volnék bátor tehát Méltóságos uramnak tiszteletteljes javaslatot tenni, hogy nem lehetne valami úton-módon az egyes egyházmegyéktől erre a célra előleget kérni. Amint a pénztárban értesültem éppen most az egyes egyházak igen tekintélyes államsegélyt kapnak, ezek szétküldése a kerületi pénztár útján fog történni, alig éreznék meg, ha egy-egy egyház e címen előlegképpen 20.000 K – 20.000 K.-t befizetne. Ők meg se éreznék, az így befolyó összegből lehetne lendíteni valamit nyomdánk ügyén.

Méltóságos uram szíves jóindulatát még egyszer igen köszönve maradtam őszinte tisztelettel a Főt. [iszteletű] és Méltóságos püspök úr kész szolgája
Pápa, 1924. február hó 15-én.

Tóth Lajos”

Forrás: DREL I.1.b. Egyházkerületi ügyviteli iratok, 588/1924.II.20.

A Szerző református lelkipásztor (Noszlop és vidéke), doktorandusz hallgató (KRE-HDI), a PRTA óraadó tanára, a DREL levéltári munkatársa.

SZERKESZTŐSÉGI KÖZLÉSEK

- Dr. Huszár Párról készült fénykép eredeti megjelenési helye: <http://www.refdunantul.hu/lap/varpalota-petfurdo/cikk/mutat/presbiterium-4/>
- Az Élő Ige Évéhez kapcsolódó logót Právetz Anikó bocsátotta rendelkezésünkre.

SZERZŐINK FIGYELMÉBE

1. Kérjük, hogy lapunkba szánt írásait az alábbi irányadó formai követelményeknek megfelelően küldjék el *Szerkesztőségünknek*: a szöveget balra zártan (vagy sorkizártan), Times New Roman betűtípusban, 12 pontos betűmérettel, egyes sorközzel, valamint 2,5 cm-es margóval készítsék el.

2. Kérjük, hogy tudományos igényű cikk esetén a lábjegyzetek folyamatos számozással következzenek egymás után.

3. Példák a lábjegyzetelésre:

Egy szerző esetén: SZERZŐ (ÉVSZÁM): Cím. Kiadó, Kiadás helye, oldalszám.

Több szerző esetén: Főszerkesztő neve (ÉVSZÁM, SZERK): Cím. Kiadó, Kiadás helye, oldalszám.

Tanulmány esetén: SZERZŐ (ÉVSZÁM): Tanulmány címe. In: SZERKESZTŐ (ÉVSZÁM, SZERK): Kötet címe. Kiadó, Kiadás helye, oldalszám.

Folyóiratcikk esetén: SZERZŐ (ÉVSZÁM): Cikk címe. In: FOLYÓIRAT CÍME, évfolyama, lapszáma, oldalszám (-tól-ig).

4. Tudományos igényű cikk küldése esetén kérjük, ne készítsenek teljes bibliográfiát, hanem a fentebb látható módon lábjegyzetelésben jelezzék a hivatkozott mű adatait.

5. Kérjük, hogy amennyiben a részünkre megküldött írást a későbbiekben máshol megjelentetik, a megjelentetésnél mindenképpen jelezzék, hogy az adott írás már megjelent egyszer a Pápai Kollégiumi Lapok hasábjain.

6. Hasonlóképpen, ha olyan írást küldenek részünkre, mely már egyszer megjelent egy másik lapban, legyenek kedvesek ezt megírni *Szerkesztőségünknek*, hogy a megjelentetés alkalmával ezt jelezhessük.

7. Szerzőink számára tiszteletpéldányt biztosítunk.

8. A szerzők maguk vállalnak felelősséget írásuk tartalmáért.

* * *

KÖVETKEZŐ LAPZÁRTA: 2024. SZEPTEMBER 30.

A Pápai Kollégiumi Lapok a Pápai Református Teológiai Akadémia diákújsága. Nyomatott a Teológiai Akadémián. Írásait, észrevételeiket a Szerkesztők az alábbi elérhetőségre várják: pklujsag@gmail.com.

